

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έτος 62 – Τεύχος 11

«Ἄστρον ἤδη ἀνατέταλκεν»

Δεκέμβριος 2013

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ
ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς
Ἰπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας κ. Κύριλλος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ἀλέξανδρος Ἰ. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2011 ΜΕ ΔΙΕΤΗ ΘΗΤΕΙΑ: Ἀρχιμ. Νικόδημος Σκρέττας, Ἀρχιμ. Σωτήριος Κοσμόπουλος, Ἀρχιμ. Ἀγαθάγγελος Κόκλας, Ἀρχιμ. Ἀμβρόσιος Γκουρβέλος, Πρωτ. Θεμιστοκλῆς Χριστοδούλου, Καθηγ. Κων/νος Κορναράκης – ὙΠΕΥΘΥΝΗ ὙΛΗΣ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη. – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, Κων. Χολέβας καί Βασίλειος Τζέροπος. – ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου: Χ. Κωβαῖος, Ἰασίου 1 – 115 21 Ἀθήνα, Τηλ.: 210-7272.356 – Fax 210-7272.380. Τιμὴ τεύχους 1 € (γιά ὄσους δέν τό δικαιοῦνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251
e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Ἐξώφυλλο: *Ξυλόγλυπτος Σταυρός*, Ἰ. Μονή Βατοπαιδίου, 1639 (λεπτομέρεια).

Ἐσωτερικὴ εἰκονογράφηση: *Ἡ γέννηση*, Ἰ. Μονή Βατοπαιδίου, (λεπτομέρεια).

Τὸ Περιοδικό «Ἐφημέριος» δὲν εὐθύνεται γιὰ τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν ἀρθρογράφων του.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ: Τὰ κείμενα τῶν συνεργατῶν νά μὴν ὑπερβαίνουν τίς 350 λέξεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρώτη σελίδα καί τίς 450 λέξεις γιὰ κάθε μία ἀπὸ τίς σελίδες πού ἔπονται.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 62

Δεκέμβριος 2013

Τεύχος 11

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ Είσοδικόν	3
ΣΤΑΥΡΟΥ ΓΙΑΓΚΑΖΟΓΛΟΥ Ένανθρώπηση καί θέωση. Τό άπ' αιώνος άπόκρυφον καί άγγέλους άγνωστον μυστήριον	4
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Πώς ό Ίησοϋς όνομάστηκε Ναζωραίος;	10
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Ι. ΣΚΑΛΤΣΗ Ό πασχάλιος χαρακτήρας τών Χριστουγέννων	11
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΚΑΡΙΩΤΟΓΛΟΥ «Ό χρόνος επέκεινα παντός βρέφος πεπλαστούργηται»	13
ΑΡΧΙΜ. ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ Κυριακή πρό Χριστού Γεννήσεως	16
Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗ Τά Χριστουγεννα στην έλληνική λαϊκή θρησκευτική παράδοση	18
ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΓΟΥΛΟΥΛΗ Τά Χριστουγεννα καί τό δράμα τών Προπατόρων	22
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΙΩΤΟΥ Προεόρτια καί μεθέορτα αναγνώσματα τών Φώτων	25
ΑΡΧΙΜ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ «Ό άχώρητος παντί πώς έχωρήθη έν γαστρί»	28
ΠΡΩΤ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΠΟΚΟΥ Τό δράμα του Θεού	30

*Ἄστρον ἤδη ἀνατέταλκεν, ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ὅπερ ἐπιγνόντες,
βασιλεῖς κινήσεις, ἀνατολῶν ποιοῦνται, καί φθάσαι ἐπείγονται,
ὅπως θεάσωνται Χριστόν, ἐν Βηθλεέμ σαρκί τικτόμενον.*

Προεόρτιος Ὡδὴ τῆς Κ' Δεκεμβρίου

Σεβαστοί πατέρες,

Ἡ Ἐνσάρκωση τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι ἓνα ἀσύλληπτο μυστήριον, γιά τό ὅποιο, ὅμως, ἔχομε σαφεῖς ὑπαινιγμούς στά βιβλικά κείμενα καί ἀναφορές ἀπό Πατέρες περί τοῦ λόγου καί τοῦ σκοποῦ τῆς, περί τοῦ «... ἀσπίλου Χριστοῦ, (τοῦ) προεγνωσμένου μέν ἀπό καταβολῆς κόσμου...» (Α΄ Πέτρ. 19-20). Ὁ Χριστός γιά τόν ἅγιο Μάξιμον τόν Ὁμολογητή ὅπως σημειώνει στήν 60^η «ἐρώτησιν πρὸς Θαλάσσιον» σέ μετάφραση εἶναι: «τό εὐλογημένο τέλος γιά χάρη τοῦ ὁποίου τά πάντα δημιουργήθηκαν... γιατί πρὶν ἀπό τόν χρόνο τέθηκε μυστικά ὡς σκοπός μία ἔνωση τῶν αἰώνων ...τῆς δημιουργίας καί τοῦ Δημιουργοῦ...». Ὅλα τά ὄντα δημιουργοῦνται ἐν Χριστῷ ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ καί ὄχι «ἐκ τῆς φύσεώς Του. Τήν θεϊκή καί ἀνθρώπινη φύση χωρίζει ἀπόσταση ἀπροσμέτρητη. Στό πρόσωπο, ὅμως, τοῦ Ἐνσαρκωθέντος Λόγου ἡ ἀπόσταση αὐτή τῶν φύσεων τοῦ κτιστοῦ καί τοῦ ἄκτιστου γεφυρώνεται, χωρίς ἐντούτοις νά μεταβάλλεται ἡ φύση τῶν δημιουργημάτων.

Ἡ ἐνσάρκωση ἀπελευθερώνει τό κτιστό ἀπό τά δεσμά τῆς κτιστότητας, δηλαδή τῆς μεταβλητότητας καί ἐπιπλέον ἀπό τίς συνέπειες τῆς τραγωδίας τῆς πτώσεως καί προσφέρει στό κτιστό τήν δυνατότητα ὄχι ἀπλῶς νά ὑπάρξει ὅσο κυρίως νά ζήσει αἰώνια, ὅταν θά ἔλθει μία στιγμή πού ὁ «χρόνος οὐκέτι ἔσται» (Ἄποκ. 10,6), διότι στά κτιστά ὑπαρξή καί ζωή δέν συμπίπτουν.

Ὁ τρόπος ἔνωσης τῶν δύο φύσεων στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἐγκαινίασε μία νέα κατάσταση καί ἔφερε νέα δεδομένα κυρίως γιά τό κτιστό τό ὅποιο δέν μπορεῖ νά ξεφύγει πλέον ἀπό τήν ἀνακαινιστική δύναμη τῆς Ἐνσαρκώσεως στό ἐπίπεδο τῆς φύσεως, ἐνῶ δέν συμβαίνει τό ἴδιο ἀναγκαστικά καί στό ἐπίπεδο τῆς θελήσεως.

Στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἡ ἑτερότητα δέν ὀδηγεῖ σέ διαίρεση καί ἡ κοινωνία σέ συγχώνευση-ἀπορρόφηση. Γιά τόν κάθε πιστό ὁ ἐγκεντριζμός σέ αὐτό τόν τρόπο ὑπάρξεως εἶναι τό ζητούμενο τό ὅποιο ἐξαρτᾶται ἀπό τήν θέλησή του.

Ἡ «περιχώρησις» τῶν δύο φύσεων στό Πρόσωπο τοῦ Θεοῦ Λόγου, κρίνει διαρκῶς τόν κόσμο καί ταυτόχρονα τοῦ προσφέρει τήν πρόγευση τῆς ἐλθούσης «ἄν καί ὄχι ἀκόμα» πλήρως Βασιλείας Του, στό ἐδῶ καί τώρα, διά τοῦ Μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας τήν ὁποία Βασιλεία εἰκονίζει. Χάρη, λοιπόν, στό Χριστό ὁ κόσμος ἔχει ἐλπίδα καί προοπτική ἀκόμα καί ὅταν ὅλα δείχνουν τό ἀντίθετο.

Καλά Χριστούγεννα

Ἀλέξανδρος Κατσιάρας,
Διευθυντής Σύνταξης

Ἐνανθρώπηση καὶ θέωση. Τό ἀπ' αἰῶνος ἀπόκρυφον καὶ ἀγγέλους ἄγνωστον μυστήριον

Σταύρου Γιαγκάζογλου
Δρος Θεολογίας

1. Οἱ θεοφάνειες στήν ἱστορία τοῦ Ἰσραήλ καὶ τῆς Ἐκκλησίας

Τό γεγονός τῆς ἐνανθρώπησης στή βιβλική καὶ πατερική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας συγκροτεῖ τήν πλήρη ἀποκάλυψη τοῦ μυστηρίου τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Στήν *Καταβασία* τῶν Χριστουγέννων «Θεός ὢν εἰρήνης, Πατήρ οἰκτιρῶν, τῆς μεγάλης βουλῆς σου τόν ἄγγελον, εἰρήνην παρεχόμενον ἀπέστειλας ἡμῖν· ὅθεν θεογνωσίας πρὸς φῶς ὀδηγηθέντες...» (Ὡδὴ ε'), γίνεται λόγος γιά τήν πραγματικότητα τῶν θεοφανειῶν στήν ἱστορία τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ τόσο στήν Παλαιά Διαθήκη ὅσο καὶ στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας. Τό μυστήριο τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ γινόταν σταδιακά φανερό διαμέσου τῶν ἀποκαλυπτικῶν θεοφανειῶν τοῦ ἄσαρκου Λόγου, τοῦ Ἀγγέλου τῆς μεγάλης βουλῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ὁ ὁποῖος ἐνεργοῦσε μέ τή δύναμη καὶ συμπαράσταση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ ὑπερβατικός Θεός τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης προσωπικά σχετίζεται μέ τήν κτίση καὶ τήν ἱστορία. Ἡ παράδοξη σχέση Πνεύματος καὶ Λόγου στή δημιουργία καὶ στήν ἱστορία τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἄγγελος τοῦ Γιαχβέ καὶ οἱ ἐμφανίσεις τοῦ ἄσαρκου Λόγου, ἡ Σοφία τοῦ Θεοῦ, οἱ γενεαλογίες τοῦ Ἰσραήλ, οἱ τυπολογίες παράδοξων γεγονότων, οἱ νομοθεσίες καὶ τά θαύματα, οἱ προρρήσεις καὶ τά θεάματα τῶν προφητῶν δρομολογοῦν τό πέρασμα ἀπό τήν Παλαιά στήν Καινή Διαθήκη καὶ στήν ἔνσαρκη πλέον παρουσία τοῦ Λόγου. Οἱ τύποι καὶ οἱ «μεσότητες» τερματίζονται, ὅταν ἡ ἴδια ἡ ζωή τῆς Τριαδικῆς θεότητος ὡς Χριστοφάνεια καὶ ἔνσαρκη σχέση μέ τόν Θεό ἐγκαινιάζει ἕναν ἐντελῶς νέο τρόπο κοινωνίας μεταξύ κτιστοῦ καὶ ἀκτίστου. Τά χριστολογικά γεγονότα ἀπό τή σύλληψη τῆς Θεοτόκου καὶ τή γέννηση τοῦ Θεανθρώπου, τή βάπτισμα, τή διδασκαλία, τά θαύματα, τόν Σταυρό, τήν Ἀνάσταση, τήν Ἀνάληψη καὶ τήν ἀποστολή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατά τήν Πεντηκοστή ἀποκαλύπτουν τήν ἴδια θεοφάνεια μέ τό θαυμαστό γεγονός τῆς Μεταμόρφωσης: ὁ Χριστός εἶναι Θεός καὶ ἄνθρωπος. Ἡ ἀλήθεια γιά τόν Τριαδικό Θεό ἀποκαλύπτεται ἐν Χριστῷ καὶ ἡ ἀλήθεια γιά τόν ἄνθρωπο φανερόνεται στό γεγονός τῆς θέωσης τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ. Ἡ θεοφανική αὐτή ἐμπειρία εἶναι ἡ καρδιά τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως καὶ ζωῆς.

2. Οί βιβλικές ρίζες τῆς πατερικῆς Χριστολογίας

Οί ρίζες τοῦ Τριαδικοῦ δόγματος, ἄρα καί τῆς Χριστολογίας, βρίσκονται στίς θεοφάνειες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅπου ὁ ἄσαρκος Λόγος ἀποκαλύπτει τή δόξα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Ὅταν πλέον ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καί Πατρός γίνεται ἄνθρωπος, ἀποκαλύπτει τή θεϊκή δόξα στόν νέο λαό τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστός, ὁ σαρκωμένος Λόγος, ὁ ἐνανθρωπήσας Υἱός τοῦ Πατρός. Σέ ὅλα τά κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης μέ τρόπο λιτό καί περιεκτικό συναντοῦμε διατυπώσεις τοῦ τριαδολογικοῦ καί τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος: ὁ Χριστός εἶναι ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀναμενόμενος Μεσσίας, ὁ Λόγος πού ἔγινε ἄνθρωπος καί ἀποκαλύπτει μέσα στήν ἱστορία τοῦ κτιστοῦ τήν ἀλήθεια γιά τήν Ἁγία Τριάδα. Ἡ ἀλήθεια αὐτή γιά τόν Χριστό καί τήν Ἁγία Τριάδα εἶναι ζωή πού σώζει ἀπό τή φθορά καί τό θάνατο καί κοινωνεῖται μέσα στό ἱστορικό σῶμα τοῦ Χριστοῦ πού εἶναι ἡ Ἐκκλησία.

Πράγματι, πέρα ἀπό τήν παλαιδιαθηκική ἀντίληψη γιά τόν Θεό, ὁ Χριστός προβάλλει ὀρισμένες ἀξιώσεις γιά τό πρόσωπό του, ἀξιώσεις πού ὀλοκληρώνουν τήν περί Θεοῦ ἀντίληψη τῶν Ἑβραίων. Ὁ Χριστός δέν εἶναι ἓνα ἐπόμενο στάδιο στήν θεογνωσία τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ, ἀλλά «τό πλήρωμα τοῦ Νόμου καί τῶν Προφητῶν». Καί τοῦτο, διότι ὁ Χριστός ἔχει μίαν ἀποκλειστική σχέση υἰότητας μέ τόν Θεό καί Πατέρα. Στά κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης ἡ σχέση υἰότητας τοῦ Χριστοῦ εἶναι μοναδική καί ἐκφράζει μίαν ἰδιαίτερη προσωπική σχέση μέ τόν Θεό καί πατέρα, διαφορετική ἀπό τή σχέση πού ἔχουν οἱ ἄνθρωποι. Γιά τόν λόγο αὐτό, ὁ Χριστός ἐνσαρκώνει τήν τελική πράξη τοῦ Θεοῦ στήν ἱστορία. Ὁ Χριστός εἶναι ὁ «υἱός τοῦ ἀνθρώπου», ὁ ἐσχατολογικός κριτής τῆς ἱστορίας καί τοῦ κόσμου. Γιά τήν ἐβραϊκή ἀντίληψη ἡ τελική κρίση τῆς ἱστορίας εἶναι ἔργο τοῦ Θεοῦ. Ἡ ταύτιση τοῦ Χριστοῦ μέ τόν «υἱό τοῦ ἀνθρώπου» δημιουργεῖ μίαν ἰδιαίτερη σχέση τοῦ Χριστοῦ μέ τόν Θεό. Ὁ Θεός διά τοῦ Χριστοῦ θά κρίνει τελικά τήν ἱστορία. Ὁ Χριστός μετά τήν Ἀνάληψη κάθεται πλέον στά δεξιά τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, γεγονός πού δηλώνει τή θεότητά του, ἀφοῦ ἀξιώνει προσκύνηση καί λατρεία. Μέχρι τήν Δεύτερη ἐπάνοδό του ὁ Χριστός, ἐνῶ εἶναι ἀπών ἀπό τήν ἱστορία, ἐνεργεῖ στήν Ἐκκλησία «ἐν ἑτέρω τρόπῳ», μέ τή συμπαράσταση καί παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ Ἐκκλησία ὡς κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γίνεται τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

3. Ὁ Χριστός φανερώνει τήν Ἁγία Τριάδα

Τό προαιώνιο μυστήριο τῆς ἐνανθρώπησης τοῦ Λόγου ἐρμηνεύει τήν ἐξ ἀρχῆς ἰδιαίτερη σχέση τοῦ Υἱοῦ μέ τόν ἄνθρωπο καί τήν κτίση ὀλόκληρη. Ἡ ἐνανθρώπηση, ὡς ἡ ἄμεση ἔνωση τῆς ἀνθρώπινης μέ τή θεία φύση στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ταυτίζεται μέ τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καί ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τή δυνατότητα ἄμεσης σχέσης μέ τόν φανερούμενο Θεό ὡς Τριάδα Προσώπων. Στό πρόσωπο καί στό ἔργο τοῦ ἐνσαρκου Υἱοῦ καί Λόγου, ὁ ὁποῖος ἐνεργοποίησε τήν κοινή θέληση τῆς Ἁγίας Τριάδος γιά τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ὀλοκληρώνεται ἡ θεία οἰκονομία. Δίχως τήν προσωπική αὐτή ἔλευση τοῦ Θεοῦ δέν θά ἦταν δυνατό στόν κτιστό

άνθρωπο, και μάλιστα μετά την άποτυχία του Άδάμ, να προσεγγίσει και να μετασχει στο μυστήριο της Τριάδος των θείων Προσώπων. Ότι γνωρίζουμε για την Άγία Τριάδα, τό γνωρίζουμε διά μέσου της ένανθρωπήσεως του Υιού και Λόγου. Η ένανθρώπηση είναι ή κατ' έξοχήν θεοφάνεια της Άγίας Τριάδος. Όλο τό μυστήριο της οικονομίας του Χριστού συγκεφαλαιώνεται στο γεγονός ότι ο Θεός είναι ένας και συνάμα τρία πρόσωπα, του Πατρός και του Υιού και του Άγίου Πνεύματος. Μέ την ένανθρώπηση του Λόγου ο ζωντανός και άληθινός Θεός γνωρίζεται πλέον ως ή Άγία Τριάς των θείων ύποστάσεων.

Όστόσο, ο Υιός γεννάται από τον Θεό και Πατέρα και δέν δημιουργείται. Τό δίλημμα της προέλευσης του Υιού από την κτιστή δημιουργία ή από την άκτιστη θεότητα θά ταλανίσει την Έκκλησία κατά τον Β' και Γ' αϊ. Αν ο Υιός είναι κτίσμα ή άν προέρχεται άπευθείας από τή φύση του Θεού θά άποτελέσει τό μέγα έρώτημα που θά ύποχρεώσει την Έκκλησία να προσδιορίσει την πίστη της στην Α' Οικουμενική Σύνοδο. Η αίρεση του Άρείου και ή θεολογία του Μ. Άθανασίου θά όδηγήσουν την Έκκλησία να διατυπώσει την πίστη της ότι ο Υιός είναι Θεός και ή Άγία Τριάς είναι ανεξάρτητη από τή δημιουργία των κτιστών όντων.

4. Οι άνθρωπολογικές προϋποθέσεις: Τό κτιστό και ή φθορά των όντων

Τό κτιστό είναι μία ύπαρξη που όφείλει την όντότητά της στην έλεύθερη θέληση του Θεού. Συνεπώς, ή κτιστή ύπαρξη δέν είναι αιώνια ούτε ύπάρχει αναγκαστικά. Η κτίση θά μπορούσε και να μήν είχε ύπάρξει. Εφόσον δημιουργήθηκε εκ του μή όντος, ή έπιστροφή της στο μή όν ύφίσταται πάντοτε ως ύπαρκτική άπειλή. Η μόνη δυνατότητα για να ξεπερασθεί ή άπειλή αυτή είναι ή έλεύθερη σύνδεση της κτίσης και του κτιστού με την αιτία της ύπαρξής τους, δηλαδή με την έλεύθερη θέληση του άκτίστου Θεού. Η έξαρτημένη ύπαρξη του κτιστού με την άρνητική άσκηση της έλευθερίας της προέβη στη διακοπή των σχέσεων της με τον άκτιστο Θεό. Αμέσως άρχισε να βιώνει την άπειλή της τρεπτότητας, της φθοράς και του θανάτου. Η άρχική δυνατότητα του ανθρώπου να έξομοιωθεί με τον Θεό, ώστε να ένώσει και τή δημιουργία όλόκληρη με τή ζωή του άκτίστου σταμάτησε βίαια. Η μετέπειτα πορεία του ανθρώπου γίνεται από την παρέμβαση του Θεού μία φιλόανθρωπη παιδαγωγία, ώστε να μπορέσει ο άνθρωπος να άσκήσει θετικά και έλεύθερα και πάλι τον ρόλο του εναντι του κόσμου. Ο άνθρωπος μόνος από την άλογη αλλά και την λογική κτίση είχε τό προνόμιο αυτό, να ένώσει, δηλαδή, τό κτιστό με τό άκτιστο. Συνεπώς, διά του ανθρώπου έπρεπε και πάλι να γίνει ή αναμόρφωση και ανόρθωση του κτιστού. Για να ξεπεράσει ο κόσμος την έγγενή στη φύση του φθορά, λόγω της κτιστότητάς του, ή όποια έγινε μόνιμη άπειλή και πραγματικότητα μετά την πτώση, χρειαζόταν την άμεση επέμβαση του άκτίστου με την έλεύθερη συγκατάθεση του κτιστού. Καθόσον τό πρόβλημα της φθοράς και του θανάτου δέν είναι ήθικό και ύπῆρχε έξαρχής ως δυνατότητα, λόγω της κτιστής και πεπερασμένης φύσης των κτιστών όντων, ή σωτηρία του κτιστού δέν άποτελούσε ένα πρόβλημα ήθικό αλλά κατ' έξοχήν ύπαρκτικό. Η πρωτοβουλία αυτή του άκτίστου Θεού δέν θά έπρεπε να

σημάνει ἀπλῶς ὑπακοή καί συγχώρηση ἠθικοῦ χαρακτήρα. Ἐπομένως, οὔτε ὁ ἄνθρωπος μόνος οὔτε ἄγγελος οὔτε ὁ Θεός μόνος, δίχως τήν ἐλεύθερη συνεργασία καί συγκατάθεση τοῦ ἀνθρώπου, ἦταν δυνατό νά ἐλκύσει καί πάλι τό κτιστό στή ζωή τοῦ ἀκτίστου. Ἡ θεώρηση αὐτή τῆς πατερικῆς σκέψης ἐρμηνεύει καί «τό ἀπ' αἰῶνος ἀπόκρυφον καί ἀγγέλους ἄγνωστον μυστήριον» τῆς ἐνανθρώπησης τοῦ Λόγου.

5. Ἐνανθρώπηση καί θέωση

Τή λύση τοῦ δράματος καί τοῦ ἀδιεξόδου τῆς κτιστῆς ὑπαρξῆς μέσα στήν ἀναγκαιότητα τῆς φθορᾶς καί τοῦ θανάτου παρέχει ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Ἡ παρέμβασή του στήν ἀνθρώπινη τραγωδία πραγματοποιεῖται μέ πλήρη ἐλευθερία, δίχως νά συντρίψει ἢ νά ἐξουθενώσει τήν ἐλευθερία καί ἀκεραιότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ λύση τῆς Χριστολογίας στό ἀδιέξοδο τῆς οἰκονομίας τοῦ Ἀδάμ ἔπρεπε νά σημάνει ὑπέρβαση τοῦ θανάτου μέσα ἀπό τήν ἴδια τή φύση τοῦ κτιστοῦ, ἡ ὁποία καί ἐθελούσια τόν ὑπέστη. Ἡ ὑπέρβαση τῆς φθορᾶς χρειαζόταν νά ἀγκαλιάσει ὀλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα καί ὄχι κάποιο μεμονωμένο ἄνθρωπο. Χρειαζόταν νέος Ἀδάμ πού νά διαθέτει τέτοια ὑπόσταση, ὥστε καί νά ἀποτελεῖ τόν προσωπικό φορέα τῆς θεϊκῆς παρέμβασῆς καί νά σχετίζεται καί νά ἐνσωματώνει κατά κάποιο τρόπο στήν ὑπαρξή του ὅλα τά ἀνθρώπινα πρόσωπα, ὑπερβαίνοντας τίς ποικίλες διαιρέσεις τῆς κτιστῆς ὑπαρξῆς. Ἀκόμη ἡ ἀνθρώπινη ὑπαρξη, στήν ὁποία θά πραγματοποιοῦνταν ἡ σωτήρια ἐπέμβαση, ἔπρεπε νά ἦταν πλήρης καί ἀκέραιη καί κατά τό σῶμα καί κατά τήν ψυχή. Μάλιστα ἡ ὑπέρβαση τοῦ θανάτου ἔπρεπε νά γινόταν κτῆμα καί τῶν ἤδη νεκρῶν. Ἡ ἀνθρώπινη ὑπαρξη, πού θά δέχονταν τήν παρουσία τοῦ ἀκτιστοῦ Θεοῦ, ἔπρεπε νά ἦταν ἀποδεσμευμένη ἀπό τήν ἁμαρτία. Ὅπωςδήποτε, μία τέτοια σωστική ἐνέργεια μέσα στήν ἴδια τή φύση καί τή λειτουργία τῆς ἀνθρωπότητας, οὔτε ἄγγελος οὔτε ὁποιοσδήποτε ἄνθρωπος ἦταν δυνατό νά κατορθώσει παρά μόνον ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός. Στήν προοπτική τῆς κατ' εἰκόνα καί ὁμοίωσιν Θεοῦ πλάσης τοῦ ἀνθρώπου, σύσσωμη ἡ πατερική παράδοση διέγνωσε δυναμικά τήν ἀρχετυπική σχέση τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ μέ τήν ἀνθρώπινη ὑπαρξη. Μέ αὐτές τίς ἀνθρωπολογικές προϋποθέσεις ἡ θεολογία τῶν Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας διέκρινε γιατί ὁ Υἱός ἐνανθρώπησε καί ὄχι ὁ Πατήρ ἢ τό Πνεῦμα. Ἡ παράδοξη παρέμβαση τοῦ Υἱοῦ περιλαμβανόταν κατά κάποιο τρόπο στή θετική ἀνέλιξη τῆς οἰκονομίας τοῦ Ἀδάμ ὡς σταδιακῆς ἔνωσης κτιστοῦ καί ἀκτίστου. Ἡ «ἀρχέγονη» ἐκείνη Χριστολογία, δίχως νά ἀλλάζει προσανατολισμό, μετατρέπεται τώρα, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν τό τραγικό δεδομένο τῆς πτώσης καί τῆς φθορᾶς τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Ἡ ἐνανθρώπηση ὑπῆρξε ὁ ἀπόλυτος καί πρωταρχικός σκοπός τοῦ Θεοῦ στήν πράξη τῆς δημιουργίας. Τό ἀνθρώπινο γένος «καί πρό τοῦ θανάτου θνητόν ὡς ἐκ ρίζης τοιαύτης» εἶχε ἀνάγκη ὀλοκλήρωσης καί ἔνωσης μέ τό Ἀρχέτυπο. Τό χριστολογικό γεγονός δέν ἔχει ἀπόλυτη αἰτία τήν πτώση τοῦ Ἀδάμ καί τό φθόνο τοῦ διαβόλου, ἀλλά ἀποτελοῦσε ἐξ ἀρχῆς τό τέρμα τῆς τελείωσης τοῦ πρώτου ἀνθρώπου. Ἡ ἱστορία τῆς θείας οἰκονομίας εἶναι θεολογία γεγονότων, πού συντείνουν ἀπ' ἀρχῆς πρός

τό τέλος καί, ὡς ἐκ τούτου, δέν ἐγκλωβίζεται μονοσήμαντα στό σωτηριολογικό σχῆμα «πτώση-ἀπολύτρωση», ἀλλά ἐκτείνεται ἀπό τή δημιουργία μέχρι τά ἔσχατα τῆς Βασιλείας. Γι' αὐτό ἀκριβῶς καί ἡ ἐν Χριστῷ σωτηρία δέν εἶναι, ἀπλῶς, ἡ ἀπεμπλοκή ἀπό τό προπατορικό ἀμάρτημα, ἀλλά ἡ πραγμάτωση τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ τῆς ἔνωσης κτιστοῦ καί ἀκτίστου. Ἡ σωτηρία αὐτή δέν ἐξαντλεῖται στή θεραπεία τῆς ἔκπτωτης φύσης ἀλλά συντελεῖται στήν ἐν Χριστῷ ζωή τῆς θεώσεως. Ἡ σωτηρία εἶναι καί θέωση, ὅταν τό μυστήριο τῆς οἰκονομίας συγκεφαλαιώνεται στή θεογνωσία πού ἀποκαλύπτει τό πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ καί στήν κοινωνία τῆς Ἁγίας Τριάδος.

6. Ἡ Θεοτόκος καί ἡ συνεργία Θεοῦ καί ἀνθρώπου στό ἔργο τῆς ἐνανθρώπησης

Ἡ διήγηση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης στό σύνολό της περιστρέφεται οὐσιαστικά γύρω ἀπό τό γενεαλογικό δένδρο τῆς Θεοτόκου καί, συνεπῶς, τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἐκλογή τῆς Παρθένου Μαρίας εἶναι τό τέρμα μίας μακρᾶς σειρᾶς ἐκλογῶν καί υἰοθεσιῶν, πού δέν πραγματοποιιοῦνται μέ αὐθαίρετη ἐπιβολή, ἀλλά μέ τήν ἐλεύθερη συμβολή καί συγκατάθεση τῶν δικαίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὁ ρόλος τόν ὁποῖο διαδραμάτισε ἡ Παναγία στήν ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ ἔχει καίριες ἀνθρωπολογικές συνέπειες στήν οἰκονομία τῆς σωτηρίας. Ἡ Παναγία Θεοτόκος δέν ὑπῆρξε ἀπλῶς ἕνα φυσικό ὄργανο τῆς ἐνσάρκωσης. Ἡ προσωπικότητα καί ὁ ρόλος της εἶναι ἀχώριστος ἀπό τό σωτηριῶδες ἔργο τοῦ Υἱοῦ της. Ἡ συγκατάθεσή της στήν ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ ὑπῆρξε ἡ σύμπτωση τῆς ἀνθρώπινης μέ τή θεία θέληση ὡς ἕνα ὑπαρξιακό γεγονός ἀλληλοπεριχώρησης μεταξύ κτιστοῦ καί ἀκτίστου. Ὁ Θεός Λόγος ἔζησε ὡς ἄνθρωπος ὡς μέρος τοῦ σώματός της. Στήν ὀρθόδοξη «Θεοτοκολογία» δέν παρατηρεῖται καμία ἀποδέσμευση καί αὐτονόμηση ἀπό τή Χριστολογία, ὅπως ἀντίθετα συμβαίνει μέ τή λεγόμενη Μαριολογία τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Παναγία, μόνη μέσα ἀπό ὅλη τή δημιουργία, κατόρθωσε τόν σκοπό γιά τόν ὁποῖο ὑπάρχει ἡ κτίσις: νά φθάσει στήν πληρέστερη ἐγγύτητα μέ τόν Θεό, νά χωρέσει τόν ἀχώρητο. Ὁλόκληρη ἡ δημιουργία καί αὐτοί ἀκόμη οἱ ἄυλοι καί νοεροί ἄγγελοι, διά τῆς Θεοτόκου ἔχουν, πλέον, πρόσβαση στό γεγονός τοῦ Χριστοῦ.

Τό μυστήριο τῆς ἐνανθρώπησης ὡς ἔνωση κτιστοῦ καί ἀκτίστου στήν ὑπόσταση τοῦ Λόγου συνιστᾶται ἀπό τήν ἐνέργεια καί χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στήν Παρθένο Μαρία. Θεῖος καί ἀνθρώπινος παράγοντας συμβάλλουν ἀποφασιστικά μέ τόν ἰδιαιτέρο τρόπο τους στήν πραγματοποίησή του, ὥστε ἡ ἀλήθεια τῆς ἐνανθρώπησης ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἐν Χριστῷ ἀκεραιότητα καί πληρότητα καί τῆς θεότητας καί τῆς ἀνθρωπότητας. Ἡ πρωτοβουλία βεβαίως τῆς ἐνανθρώπησης ἀνῆκε στήν ἐλεύθερη εὐδοκία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Ἐάν ὅμως ἡ ἀνθρωπότητα δέν συμμετεῖχε καί αὐτή ἐλεύθερα στήν ἐνσάρκωση τοῦ Υἱοῦ, τότε ὅλη ἡ διαδικασία θά ἦταν ὀπωσδήποτε ἀναγκαστική. Ἐφόσον καμία σχέση οὐσίας δέν ὑφίσταται ἀνάμεσα στόν ἄκτιστο Θεό καί τόν κτιστό ἄνθρωπο, μία βίαιη πρόσληψη τοῦ κτιστοῦ, δίχως τήν ἐλεύθερη ἀποδοχή καί συγκατάθεσή του, δέν θά ἀποτελοῦσε παρά συντριβή καί ὑπαρκτικό

ἐκμηδενισμό τῆς ἀνθρώπινης φύσης. Ἡ θεϊκή εὐδοκία καί πρωτοβουλία ἀναζητοῦσε ὡς ἀναγκαῖο ὄρο τὴν ἐλεύθερη καί ἐνεργητικὴ ἀνταπόκριση τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ὄρος τῆς ἐλεύθερης αὐτῆς διαδικασίας ἐκπληρώνεται στό πρόσωπο τῆς Παρθένου Μαρίας καί σημαδεύει τό γεγονός τῆς θείας ἐνσάρκωσης, ἀναδεικνύοντας τόν ἐνανθρωπήσαντα ἐλεύθερη προσωπική ὕπαρξη, πού προέρχεται καί ἀπό τὴν ἐλεύθερη συγκατάθεση τῆς ἀνθρωπότητας. Ἡ ἀρχὴ αὐτῆ τῆς συνεργίας Θεοῦ καί ἀνθρώπου ἐκπληρώνεται καί γιὰ τόν κάθε ἀνθρώπο ξεχωριστά στό μυστήριο τῆς ἐνσωμάτωσής του στό σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ἡ μυστηριακὴ χάρη συνεργεῖ μέ τὴν ἐλεύθερη ἀσκητικὴ συγκατάθεση τοῦ πιστοῦ στό ἔργο τῆς σωτηρίας.

7. Ὁ Χριστός καί τό Ἅγιον Πνεῦμα

Μία ἄρρητη ἀμοιβαιότητα καί περιχώρηση συνδέει τόν Χριστό μέ τό Ἅγιο Πνεῦμα. Ὁ Ἰησοῦς ἀναδεικνύεται ὁ κατ' ἐξοχὴν Πνευματοφόρος, ὁ *κεχρισμένος* τοῦ Πνεύματος. Σέ Αὐτόν ὡς Θεό προαιωνίως ἀλλά καί ὡς ἀνθρώπο, πλέον, ἀναπαύεται τό πλήρωμα τῶν ἐνεργειῶν καί τῶν χαρίτων τοῦ Πνεύματος. Δίχως νά φανερώνει τό πρόσωπό του, τό Ἅγιο Πνεῦμα μαρτυρεῖ τόν Χριστό ὡς Θεό σέ ὅλα τά στάδια τῆς ἐπίγειας οἰκονομίας του καί, ἀμοιβαίως, ὁ Χριστός ἀποκαλύπτει τὴ θεότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Μέ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ δεύτερου Ἀδάμ ἀνακαινίζεται ὁ ἀνθρώπος καί ἐπιστρέφει σ' αὐτόν τό ἀρχέγονο δῶρημα τοῦ Πνεύματος. Τώρα πλέον τό Ἅγιο Πνεῦμα εἰσάγεται στὴν κτιστὴ ὕπαρξη ὀλότελα προσωπικά λόγω τῆς ὑποστατικῆς ἔνωσης τοῦ Λόγου. Διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἡ ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ γίνεται στὴν Ἐκκλησία πηγὴ ἀκένωτη τῶν ἐνεργειῶν τῆς Ἁγίας Τριάδος πρὸς σύμπασα τὴν ἀνθρωπότητα καί τὴν κτίση. Μέ τὴν ἀποστολή καί δράση τοῦ Παρακλήτου, μετὰ τὴν Ἀνάληψη, τό γεγονός τοῦ Χριστοῦ ἐπεκτείνεται λαμβάνοντας καθολικὴ διάσταση, γιὰτί δέν ὑπόκειται πλέον στοὺς περιορισμούς τοῦ χώρου καί τοῦ χρόνου. Διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὁ Χριστός γίνεται ἡ *συλλογικὴ Προσωπικότητα*, ἡ ὁποία περιλαμβάνει ἐλεύθερα καί ἐνοποιεῖ χαρισματικά κάθε ἀνθρώπινη ὕπαρξη. Ὁ νέος αὐτός τρόπος τῆς διαρκοῦς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ στόν κόσμο ἐνεργοποιεῖται μετὰ τὴν Πεντηκοστὴ καί συνιστᾷ τὴ βάση καί ἀποτελεσματικότητα τῶν μυστηρίων τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητας. Τό ἰδιαίτερο αὐτό ἔργο τοῦ Πνεύματος κάνει τόν Χριστό νά μερίζεται ἀμερίστως καί νά μετέχεται ἀπὸ πολλοὺς χριστοειδεῖς, ἀπὸ τίς πολλές ἀνθρώπινες ὑπάρξεις. Ὁ Χριστός εἶναι πλέον παρὼν στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν Μυστηρίων καί ἀποκαλύπτεται στοὺς καθαροὺς στὴν καρδιά ὡς παρόμοια θεοφάνεια μέ ἐκεῖνη τῶν μαθητῶν στό Θαβῶρ.

44. Πῶς ὁ Ἰησοῦς ὀνομάστηκε Ναζωραῖος;

Πρωτ. Κωνσταντίνου Παπαθανασίου,
Ἐφημ. Ἱ.Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Παλαιῦ Φαλήρου, Ἱ.Μ. Νέας Σμύρνης

Η ΔΙΗΓΗΣΗ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἀπό τόν εὐαγγελιστή Ματθαῖο ὀλοκληρώνεται μέ τήν ἐπιστροφή του ἀπό τήν Αἴγυπτο καί τήν πληροφορία ὅτι ἐγκαταστάθηκε ὁ Ἰησοῦς στήν πόλη Ναζαρέτ κι ἐκπληρώθηκε ἡ προφητεία ὅτι θά ὀνομαστεῖ Ναζωραῖος (Μτ. 2,23). Ἡ Ναζαρέτ τήν ἐποχή ἐκείνη ἦταν ἀσήμαντη πόλη τῆς ἐπαρχίας τῆς Γαλιλαίας, μέ κακή φήμη (Ἰω. 1,46) καί πουθενά δέν ἀναφέρεται στήν Π.Δ. ἢ στήν παλαιότερη ἰουδαϊκή γραμματεία, ἐπιμαρτυρεῖται ὁμως ὡς πόλη κατοικίας ἢ καταγωγῆς τοῦ Ἰησοῦ (Μτ. 13,54-7· Λκ. 4,23), οἱ δέ ὀπαδοί του «Ναζωραῖοι» (Πράξ. 24,5).

Οἱ λεκτικοί τύποι Ναζαρηνός (ἀπαντᾷ 4 φορές στό Μκ. καί 2 φορές στό Λκ.) καί Ναζωραῖος (2 στό Μτ., 1 στό Λκ., 3 στόν Ἰω. καί 6 φορές στίς Πράξ.) ἀποτελοῦν γλωσσικές παραλλαγές τῆς ἔκφρασης «ἐκ Ναζαρέτ» (ἢ ἐκ Ναζαρά· Μτ. 4,13· Λκ. 4,16). Τό ἐπίθετο «Ναζωραῖος» ἔχει μία σπουδαιότητα ἐδῶ γιά τόν Μτ., διότι βρίσκει μία γραφική ἀναφορά μέσα σ' αὐτό. Ὡστόσο, ἕνα ἐπακριβές ἐδάφιο ἢ σέ παραλλαγή δέν ἐμφανίζεται πουθενά στους προφήτες τῆς Π.Δ. γιά «τό ρηθέν διά τῶν προφητῶν», οὔτε σέ ὀποιαδήποτε ἄλλη πηγῆ νά διασώζεται.

Ἰπάρχει πολλή συζήτηση καί πολλές θεωρίες μεταξύ τῶν μελετητῶν ὡς πρός τό ποιό εἶναι τό ἀπόσπασμα πού θά μπορούσε νά ταιριάζει. Πέραν τοῦ γε-

γονότος ὅτι «πολλά τῶν προφητῶν ἠφάνισται βιβλίων» (Ἱ. Χρυσόστομος, *Εἰς Ματθ.*, ὀμιλ. 9), οἱ δύο πολυσυζητημένες δυνατές παλαιοδιαθηκικές ἐκδοχές κινοῦνται πρός δύο κατευθύνσεις: (α) μέ τή λέξη ἄνθος ἢ βλαστός (ἐβρ. *netser*) στόν Ἡσαΐα (11,1), πού ἐρμηνεύεται μέ μεσσιανική προοπτική· καί (β) μέ τόν ὄρο «Ναζηραῖος» (ἐβρ. *nazir elohim*), δηλαδή ἀφοσιωμένος στόν Θεό, ὅπως ὁ Σαμφών (Κριτ. 13,5), ἢ ὁ Σαμουήλ (Α' Βασ. 1,11). Ἡ πρώτη ἐρμηνεία, κατά τόν R. Brown, C. Evans, R. Schnackenburg κ.ἄ., εἶναι προτιμότερη καί σπουδαιότερη, διότι συνδέεται μέ τήν προγενέστερη προφητεία τοῦ Ἐμμανουήλ (Ἡσ. 7,14). Ὁ Ἰησοῦς εἶναι τό μεσσιανικό ἄνθος ἀπό τίς δαβιδικές ρίζες.

Ἐπίσης, ἀξιοπρόσεκτη εἶναι ἡ μεσσιανική καί χριστολογική ἐρμηνεία ἀπό τόν Μτ. Στό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ ἐκπληρώνονται οἱ λόγοι τῶν προφητῶν καί μέσα στή χριστιανική κατανόηση αὐτοί δείχνουν πρός τόν Ἰησοῦ τόν Μεσσία. Ἀκόμη καί τό ὄνομα τῆς πόλης κατοικίας ἢ καταγωγῆς τοῦ Ἰησοῦ, τόπος θεωρούμενος ἄσημος γιά τούς Ἰουδαίους, λαμβάνει μεσσιανική καί χριστολογική σπουδαιότητα. Ἀπό τήν εὐτελῆ καί περιφρονημένη πόλη τῆς Γαλιλαίας Ναζαρέτ ἢ Ναζαρέθ (καθαγιασμένη) θά ξεκινήσει τό σωτηριολογικό ἔργο του ὁ Ἰησοῦς.

Ὁ πασχάλιος χαρακτήρας τῶν Χριστουγέννων

Τοῦ Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ
Ἄναπλ. Καθηγητῆ Α.Π.Θ.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΛΙΓΕΣ οἱ φορές πού ἀπλοὶ ἄνθρωποι χαρακτηρίζουν τὰ Χριστούγεννα ὡς Πάσχα. Δέν κάνουν κάποιο λάθος, ἀλλά ἐκφράζουν τό βαθύτερο νόημα τῆς χριστιανικῆς ἐορτῆς ἢ ὅποια ἐνώνει τὰ γεγονότα τῆς ἐν Χριστῷ οἰκονομίας καί ἀναδεικνύει τή χαρά γιά τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Ἔνα εἶναι τό μυστήριο τοῦ Χριστοῦ¹ καί μία κατά βάσιν εἶναι ἡ ἐορτή, τό γεγονός δηλαδή «τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως καί τῆς ἡμῶν θεώσεως»². Ἡ Ἐνσάρκωση τοῦ Λόγου ἀποτελεῖ τήν ἀρχή τοῦ λυτρωτικοῦ ἔργου καί τό Πάσχα «πέρας τῆς οἰκονομίας ἐστί. Πῶς δ' ἂν ἐγένετο τό πέρας, εἰ μή ἡ ἀρχή καθηγῆσαστο; Τί τίνος ἐστίν ἀρχηγικώτερον; Ἡ γέννησις δηλαδή τῆς κατὰ τό πάθος οἰκονομίας»³.

Πιό ἀπλᾶ οἱ δύο πυλώνες τοῦ λειτουργικοῦ ἔτους, Χριστούγεννα καί Πάσχα (κινητό καί ἀκίνητο ἐορτολόγιο), εἶναι ἀλληλένδετοι, διότι ἐάν δέν ἐγεννᾶτο ὁ Χριστός δέν θά ἀνίστατο. Ὁ Χριστός «εἶναι ὁ Λόγος-Δημιουργός διὰ τοῦ ὁποίου ἔγιναν τὰ πάντα καί εἶναι ὁ ἴδιος ἐπίσης πού ἔρχεται νά ἀναπλάσει τὰ πάντα στούς ἔσχατους καιρούς... Τά Χριστούγεννα στήν καρδιά τοῦ χειμῶνα, εἶναι ἡ στιγμή ὅπου τό φῶς ἀρχίζει νά θριαμβεύει πάνω στό σκοτάδι, πρᾶγμα πού συμβολίζει τήν ἐμφάνιση τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης. Ἀντίθετα τό Πάσχα, στήν ἐαρινή ἰσημερία σημαίνει τόν θρίαμβο τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς ἀναστάσεώς του»⁴.

Τήν ἀλήθεια τοῦ ἐνιαίου θεολογικά καί ἀνθρωπολογικά χαρακτῆρα Χριστουγέννων καί Πάσχα βιώνει ἡ ὀρθοδόξως πιστεύουσα ψυχή καί καταγράφει τόσο ἡ πατερική, ὅσο καί ἡ λειτουργική-ὑμνολογική μας παράδοση. «Χριστούγεννα: Πάσχα, ἐορταζόμενο ἐπί τρεῖς ἡμέρες» σημειώνεται σέ σλαβωνικά Τυπικά⁵. Τά πατερικά κείμενα ἐπίσης προβάλλουν ἰδιαίτερα τό γεγονός ὅτι τό μυστήριο τοῦ σαρκωθέντος, σταυρωθέντος καί ἀναστάντος Χριστοῦ εἶναι ἓνα. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος π.χ. γράφει ὅτι πανηγυρίζουμε κατὰ τήν ἐορτή τῶν Θεοφανείων, δηλαδή τῶν Γενεθλίων τοῦ Σωτῆρος, διότι ἐορτάζουμε «ἐπιδημίαν Θεοῦ πρός ἀνθρώπους, ἵνα πρός Θεόν ἐνδημήσωμεν ἢ ἐπανέλθωμεν». Ἡ ἐπάνοδος ὅμως στό παλαιό κάλλος, ἢ ἐν Χριστῷ ἀναγέννησή μας, προϋποθέτει καί τήν ἀπόθεση τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, τή συσταύρωση δηλαδή καί συνανάσταση μέ τό Χριστό· «Καί ὡσπερ ἐν τῷ Ἀδάμ ἀπεθάνομεν, οὕτως ἐν Χριστῷ ζήσωμεν, Χριστῷ καί συγγεννώμενοι καί συσταυρούμενοι καί συνθαπτόμενοι καί συνανιστάμενοι»⁶.

Ὁ Μ. Ἀθανάσιος ἐξηγεῖ ὅτι τὰ σμύρνα πού δίδονται ἀπό τούς Ποιμένες στόν τεχθέντα Κύριο προσφέρονται «ὡς ἀνθρώπῳ εἰς ἐνταφιασμόν»⁷. Ὁ μαθητής δέ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου Πρόκλος ἐπισημαίνει ὅτι ὁ «ἐν τῇ γαστρὶ τῆς Παρθένου τό ἴδιον αὐτοῦ σῶμα, ὡς οἶδεν, ἑαυτῷ διαπλάσας, αὐτός καί ἐν

τρισὶν ἡμέραις, τὴν λύσιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἰδίου σώματος πάλιν ἐνώσας, τὴν ἑαυτοῦ ἀνάστασιν ἔδειξε»⁸.

Σὲ λειτουργικὸ ἐπίπεδο ἡ προεόρτιος καὶ μεθέορτος περίοδος τῶν Χριστουγέννων ἔχει ὡς πρότυπο τὴν ἀρχαιότερη ἐορτὴ τοῦ Πάσχα⁹. Μ. Τεσσαρακοστή, Μ. Ἑβδομάδα, Ἀκολουθία τῶν Ὁρῶν καὶ ὕμνοι ἀνάλογοι μὲ τὴν ἐορτὴ αὐτή. Ἀπὸ τὴν ἐορτὴ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου (21 Νοεμβρίου) φάλλονται οἱ καταβασίεις τῶν Χριστουγέννων «Χριστὸς γεννᾶται δοξάσατε» καὶ τὸ κοντάκιο «Ἡ Παρθένος σήμερον τὸν προαιώνιον Λόγον ἐν σπηλαίῳ ἔρχεται...». Ἀπὸ τὴν 20 Δεκεμβρίου ἀρχίζει ἡ Μ. Ἑβδομάδα τῶν Χριστουγέννων, ὁπότε καὶ οἱ πιστοὶ προετοιμάζονται ἐντατικότερα γιὰ νὰ ὑποδεχθοῦν «τὸ ἐν σπηλαίῳ μέγα μυστήριον»¹⁰. Οἱ Τριῶδιοι Κανόνες πού φάλλονται στὰ Ἀπόδειπνα αὐτῶν τῶν ἡμερῶν μιμοῦνται τὰ τριῶδια τῶν Ὁρθῶν τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος πρὸ τοῦ Πάσχα: «Τῷ τὴν ἄβατον κυμαινομένην θάλασσαν...», «Τῷ δόγματι τῷ τυραννικῷ, οἱ ὅσοι τρεῖς Παῖδες μὴ πεισθέντες...» κ.λπ. Κατὰ τὸν τύπον ἐπίσης τοῦ δοξαστικοῦ Τροπαρίου «Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου...» τῆς Θ' ὥρας τῆς Μ. Παρασκευῆς δημιουργήθηκε τὸ ἀντίστοιχο τροπάρο «Σήμερον γεννᾶται ἐκ

Παρθένου...» τῆς Θ' ὥρας κατὰ τὴν παραμονὴ τῆς 25ης Δεκεμβρίου¹¹.

Τροπάρια τῆς Μ. Ἑβδομάδος μᾶς ὑπενθυμίζουν τὴν ἄμεση σχέση Χριστουγέννων καὶ Πάσχα. Χαρακτηριστικὰ στὸν ἄ ὕμνο τῆς Θ' ὥδης τοῦ Ἀποδείπνου κατὰ τὴν Μ. Τετάρτη Ἑσπέρας σημειώνεται: «Τὸ μέγα μυστήριον, τῆς σῆς ἐνανθρωπήσεως, ἐπὶ τοῦ δείπνου, συνανακειμένου σου, τοῖς μύσταις φιλάνθρωπε, ἀνακαλύψας ἔφη: φάγετε ἄρτον τὸν ζωτικόν, πίστει πίετε τὸ αἶμα κενωθέν, τῆς θεοπλεύρου σφαγῆς». Ὁ ὕμνος αὐτὸς προβάλλει καὶ ἀναδεικνύει τὴ μεγάλη ἀλήθεια ὅτι τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τόσο ὡς γέννηση ὅσο καὶ ὡς σταύρωση καὶ ἀνάστασις βιώνεται καθημερινὰ στὴ Θ. Εὐχαριστία. Σ' αὐτὴν ἀνακεφαλαιώνεται ὅλο τὸ μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας καὶ κατὰ τὴν τέλος τῆς μυσταγωγούμεθα, ὅπως γράφει ὁ ἱερός Καβάσιλας, στὸ θαῦμα τῆς τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσεως¹². Μ' αὐτὴν τὴν ἔννοια ἡ Θ. Εὐχαριστία-Λειτουργία εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐορτὴ στὴν ὁποῖαν ἐκφράζεται ἡ χαρὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ χαρὰ πού ἐδράζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὴ φιλάνθρωπία τοῦ Θεοῦ, ἡ χαρὰ πού πηγάζει ἀπὸ τὴν ἐορτὴ τῆς δικῆς μας σωτηρίας κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐορτάζουμε «μὴ τὰ τῆς πλάσεως, ἀλλὰ τὰ τῆς ἀναπλάσεως»¹³.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Κολ. 4, 3. 2. ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου*, PG 96, 676B. 3. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, *Λόγος εἰς τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ* (ἀμφιβολ.), PG 46, 1148B. 4. J. DANILOU, *Ἁγία Γραφή καὶ Λειτουργία. Ἡ βιβλικὴ θεολογία τῶν μυστηρίων καὶ τῶν ἐορτῶν κατὰ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας*, Ἀθήνα 1981, σσ. 308, 313-314. 5. Βλ. I. Μ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ, «Τὸ Πάσχα τῶν Χριστουγέννων», ἐν *Ὁρθοδόξια*, περ. Β'. Ἔτος Δ', τεύχ. Δ', Ὀκτ.-Δεκ. 1997, σ. 482. 6. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Εἰς τὰ Θεοφάνεια, εἴτουν Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος*, PG 36, 316A. 7. ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, *Εἰς τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ*, PG 28, 972B. 8. ΠΡΟΚΛΑΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, *Λόγος ΙΓ', Εἰς τὸ ἄγιον Πάσχα*, PG 65, 792A. 9. π. ΤΗ. ΝΟΡΚΟ, *Χειμωνιάτικη Πασχαλιά*, ἐκδ. «Ἀκρίτας», Ἀθήνα

1994. 10. Στιχηρὸ Ἑσπερινοῦ 20ῆς Δεκεμβρίου. 11. I. Μ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ, «Τὸ Πάσχα τῶν Χριστουγέννων», ὁ.π., σσ. 490-495. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Χριστούγεννα - Θεοφάνεια», ἐν *Λειτουργικὰ Θέματα Δ', Θεοφάνεια* 1979, σσ. 9-21. 12. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΒΑΣΙΛΑ, *Εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν*, PG 150, 392D. Βλ. καὶ Π. I. ΣΚΑΛΤΣΗ, «Ἡ θεία Λειτουργία: Συγκεφαλαίωση τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ οἰκονομίας», ἐν *Ἱστορία, Θεολογία καὶ γλῶσσα τῆς θείας Λειτουργίας*, Εἰσηγήσεις τοῦ Ἐτησίου Θεολογικοῦ Συνεδρίου τῆς I. Μητροπόλεως Ἡλείας 2011, Πύργος 2011, σσ. 39-72. 13. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Εἰς τὰ Θεοφάνεια, Λόγος ΔΗ'*, PG 36, 316B. Βλ. καὶ Π. I. ΣΚΑΛΤΣΗ, «Θεολογικὴ προσέγγιση τῆς χριστιανικῆς γιορτῆς», ἐν *Λειτουργικὲς Μελέτες* II, ἐκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 200.

«Ὁ χρόνου ἐπέκεινα παντός βρέφος πεπλαστούργηται»

Ἀλεξάνδρου Σ. Καριώτογλου,
Δρος Θεολογίας

ΜΙΑ ΦΡΑΣΗ δανεισμένη ἀπό τήν ὕμνο-
λογία τῆς Ἐκκλησίας μας ἀρκεῖ γιά
νά ἀποδώσει ὀλόκληρο τό νόημα τοῦ
ἀναμενόμενου γεγονότος: Ὁ Θεός πού
εἶναι πέρα ἀπό κάθε ἔννοια χρόνου γί-
νεται βρέφος, γεννιέται ὡς τέλειος
ἄνθρωπος. Πόσο γίνεται πιστευτό ἕνα
γεγονός πού εἶναι πέρα ἀπό τήν ἀνθρώ-
πινη λογική μας; Μία λογική πού δοκι-
μάζεται αἰῶνες τώρα κι ὅταν καταφέρ-
νουν κάποιον νά τήν ξεπεράσουν τή χα-
ρακτηρίζουμε μεταφυσική ἀπόδραση ἢ
εὐσεβῆ πόθο ἢ πέρασμα στό μῦθο.
Ὡστόσο μέσα στό πέρασμα τῆς ἱστορίας
ἐμφανίστηκαν πρόσωπα πού ἀναζη-
τοῦσαν αὐτό τό πέρα ἀπό τή λογική τό-
σο ἔντονα, ὥστε τόλμησαν νά διαισθαν-
θοῦν γεγονότα καί νά καταγράψουν τή
διαίσθησή τους αὐτή μέ ἕνα τρόπο πού
ἐκπλήσσει.

Ἡ ἔλευση τοῦ «παντός χρόνου ἐπέκει-
να» ἀναγνωρίστηκε ἀπό πρόσωπα καί
ἀγνώστου πατρός κείμενα στά προχρι-
στιανικά χρόνια. Μέ τόν τρόπο αὐτό
ἐκφράστηκε ὁ πόθος τῶν ἀνθρώπων γιά
εἰρήνη, πνευματικότητα καί λύτρωση.
Θά μπορούσε καθένας νά ἐρμηνεύσει τά
κείμενα αὐτά μέ τόν δικό του τρόπο
(ἔτσι ἄλλωστε γίνεται ἀπό τήν πλευρά
τῶν ὀπαδῶν κάθε θρησκείας). Ὡστόσο
ὄλοι ἐκφράζουν τόν ἴδιο πόθο, αὐτόν
πού ὁ Ἰησοῦς ἀνέπτυξε στή διδασκαλία

Του: ὅτι ὑπάρχει ἐλπίδα γιά τή σωτηρία,
στήν ὁποία ὁ Θεός δέν ἀναγκάζει, ἀλλά
μέ θεία ὑπομονή ἀναμένει ἀπό τόν
ἄνθρωπο νά ἀνταποκριθεῖ στό κάλεσμα
τοῦ Θείου Βρέφους.

Ἐνα ἀπό τά ἱερότερα βιβλία τοῦ Ἰν-
δουϊσμοῦ, ἡ Μπαγκαβάτ Γκιτά, ἀναφέ-
ρει: «Ὅποια κι ἂν εἶναι ἡ Μορφή μου,
πού θά θελήσει νά λατρέψει ἕνας εὐσε-
βῆς γεμᾶτος πίστη, κάμω Ἐγώ, ὥστε ἡ
πίστη του νά εἶναι σταθερή καί διόλου
νά μήν κλονίζεται. Γεμᾶτος ἀπό μία τέ-
τοια πίστη, λατρεύεται ἕνα τέτοιο σχῆμα
καί μέ τή δύναμη μίας τέτοιας πίστεως
στή λατρεία του καί στή θρησκεία του,
ἐπιτυγχάνει τό κάθε τί πού ἐπιθυμεῖ.
Ἐγώ ὁ ἴδιος εἶμαι ἐκεῖνος πού δίνει τού-
τους τούς καρπούς» (7.21-22). Τό κεί-
μενο δέν ἀναφέρεται στό πρόσωπο τοῦ
Ἰησοῦ, ὥστόσο δίνει μία γεύση προσδο-
κίας τῆς σωτηρίας. Ἀναφέρεται σέ μία
σταθερή καί ἀμετακίνητη πίστη ὅτι
ὑπάρχει γιά ἕνα πιστό καί εὐσεβῆ ἀνα-
ζητητή τῆς Ἀλήθειας ἡ ἐλπίδα εὐρεσης
αὐτῆς τῆς Ἀλήθειας.

Στόν Βουδδισμό, μία μετεξέλιξη τοῦ
Ἰνδουϊσμοῦ εἶναι πολύ γνωστή ἡ μορφή
τοῦ Bodhisattva, ἑνός ἐνσαρκωμένου θε-
οῦ. Ὁ μῦθος ἀναφέρει: «μετά ἀπό μία
σειρά ἠθικά ἔξοχων μετενσαρκώσεων ὁ
θεός νοιώθει ὅτι πρέπει νά ξεφύγει ἀπό
τήν ἡσυχία τοῦ Νιρβάνα. Τότε ξεσπᾶ μία

βροντή σ' ὅλο τόν κόσμο σάν τόν ἦχο μίας παρατεταμένης φυσικῆς βροντῆς. Ὁ Ὑπέροχος γνωρίζει ὅτι αὐτό εἶναι ἕνας ἦχος πόνου ἀπό τό στόμα κάθε κτίσματος, τῶν χωραφιῶν καί τῶν βράχων, τῶν δένδρων, τῶν ζώων, τῶν δαιμόνων καί τῶν ἀνθρώπων, ἀπό ὅλες τίς σφαιῖρες τοῦ σύμπαντος, ἕνας ἦχος πόνου γιά τήν μέλλουσα διαφυγή ἀπό τό βασιλείο τῶν γεννήσεων. Καί πλήρης ἐλέους, σάν καλός ποιμήν πού πρῶτα εἰσάγει ἀπό τήν πύλη τό ποιμνιό του γιά νά εἰσέλθει μετὰ καί ὁ ἴδιος καί νά τήν κλείσει, παραιτεῖται ἀπό τήν εὐτυχία τοῦ Νιρβάνα (τῆς λύτρωσης) μέχρι πού ὅλα τά ὄντα χωρίς ἐξαίρεση νά εἰσέλθουν σ' αὐτό μέ τήν βοήθειά του»¹. Ὁ χρόνου ἐπέκεινα, λοιπόν, σαρκώνεται καί διαμοιράζει τό ἔλεος σέ κάθε ὄν, σέ λογικά καί ἄλογα ὄντα, τά ὁποῖα μέχρι τότε βρισκόνταν στή δίνη τῶν διαφόρων καταστάσεων τῆς ζωῆς καί τό μόνο πού γνώριζαν ἦταν ὁ πόνος. Μία μορφή μεσσία εἶναι καί ὁ Maitreya. Ἀναμένεται ὡς φωτισμένος, βαθύς κάτοχος τῆς ὀρθῆς γνώσεως, ἀσύγκριτος παιδαγωγός πού θά ἀποκαλύψει σέ θεοούς καί ἀνθρώπους ὑπερβατικές ἀλήθειες ἀπό τό πλήρωμα τῆς σοφίας του.

Σέ μία μορφή ἀναζήτησης τῆς Ἀλήθειας καί τοῦ προσώπου πού θά τήν ἐκφράζει ἀναφέρεται ὁ Κομφούκιος στό βιβλίο του Lun Yu, τά γνωστά Ἀνάλεκτα: «Βλέπω τό καλό κι εἶναι σάν νά μήν τό φτάνω· βλέπω τό κακό κι ἀποφεύγω νά τ' ἀγγίξω σάν τό καυτό νερό». Ἔχω δεῖ τέτοιους ἀνθρώπους, ἔχω ἀκούσει αὐτά τά λόγια. «Ἀσκητεύω καί ἀναζητῶ ὅ,τι προσδοκῶ· πράττω τό δίκαιο καί μεταδίδω τήν Ὁδό». Ἔχω ἀκούσει αὐτά τά λόγια, δέν ἔχω δεῖ ὅμως τέτοιους ἀνθρώπους»². Σέ μία

ἄλλη ἀποστροφή τοῦ λόγου του ἀναφέρεται σέ ἕνα Διδάσκαλο ἄγνωστης προέλευσης, τόν ὁποῖο «κανεῖς δέν μπορεί νά φτάσει, ὅπως κανεῖς δέν ἀνέρχεται στόν Οὐρανό ἀπό μία σκάλα». Ἄν στόν Διδάσκαλο εἶχε ἀνατεθεῖ ἡ κυβέρνησις ἑνός κράτους ἢ ἑνός ἀρχοντικοῦ οἴκου θά συνέβαιναν ὅσα λέει τό ρητό: «Τούς ζήτησε νά ὀρθωθοῦν κι ὀρθώθηκαν· τούς ὑπέδειξε τήν Ὁδό καί τόν ἀκολούθησαν· ἔφερε τή γαλήνη κι ἔσπευσαν σ' αὐτόν· τούς ἔθεσε σέ κίνηση καί βάδισαν ἀρμονικά. Ὅσο ζοῦσε, τόν δόξαζαν· ὅταν πέθανε, τόν θρήνησαν». Ποιός μπορεί νά φτάσει τόν Διδάσκαλο;»³. Αὐτός ὁ ἄγνωστος τέλειος ἄνθρωπος περιγράφεται μέ τόν ἀκόλουθο τρόπο: «Ἐάν κάποιος ἀπλόχερα εὐεργετῇ τόν λαό κι ἀνακουφίζει τά πλήθη, τί θά λέγατε, μπορούμε νά τόν ἀποκαλοῦμε τέλειο ἄνθρωπο; Γιατί ἀπλῶς τέλειο ἄνθρωπο; Ἐναν ἀπ' τούς Πανάγιους σοφούς. Ὁ τέλειος ἄνθρωπος θέλοντας νά στερῶσει ὁ ἴδιος στερῶνει μαζί καί τούς ἄλλους· θέλοντας νά φτάσει ὁ ἴδιος, ἐπιτρέπει καί τούς ἄλλους νά φτάσουν. Νά μπορείς νά προσφέρεις ὡς ὑπόδειγμα τόν ἑαυτό σου, αὐτό μπορούμε πράγματι νά ποῦμε πῶς ὁδηγεῖ στήν τέλεια ἀνθρωπιά»⁴.

Ὅλα τά παραπάνω ἦταν μία μικρή, ἀπειροελάχιστη θά ἔλεγα, γεύση ἀπό ἐκφράσεις τῆς προσδοκίας τῶν ἐθνῶν Αὐτοῦ πού πέρα ἀπό τόν χρόνο εἰσηλθε στόν χρόνο γιά νά δώσει ἀπάντηση στίς ἀναζητήσεις τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀναζήτηση παρ' ὅλα αὐτά δέν ἀρκεῖ, ἀφοῦ ἡ Γέννησις τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀποτελεῖ «μυστήριον ξένον». Πῶς ὁ Ἰνδουιστής, ὁ βουδδιστής, ὁ κομφουκιανιστής, πολύ περισσότερο ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος

πού βρίσκεται δίπλα μας είναι δυνατόν να κατανοήσουν ένα παράδοξο μυστήριο; Ἡ λογική δέν φτάνει, τό συναίσθημα είναι τεχνητό τίς περισσότερες φορές, τά λόγια είναι σχεδόν ἀνεπαρκῆ. Ἐκφράζουμε τή χαρά μας γιά τό γεγονός, ἀλλά ὁ ἄλλος δίπλα μας ἤ μακριά μας δέν ἀντιλαμβάνεται τό μέγεθος τῆς σοφίας τοῦ μυστηρίου.

Ὅσοτόσο γιατί πρέπει νά ἀγωνιοῦμε τόσο γι' αὐτήν τήν ἀπροθυμία πολλῶν ἐθνῶν καί πολλῶν συνανθρώπων γύρω μας νά κατανοήσουν τό μυστήριο τῆς Σαρκώσεως; Ἄγνοοῦμε ὅτι ὁ Ἰδιος ὁ Χριστός μᾶς σώζει ἀποκτώντας ἐμπειρία ἐκ τῶν ἔσω, σάν ἕνας ἀπό μᾶς, γιά ὅλα αὐτά πού ὑποφέρουμε ἐσωτερικά καθώς ζοῦμε μέσα σ' ἕνα κόσμο προβληματικό. Ἄς μή ξεχνοῦμε αὐτό πού ἐπισημαίνει ὁ ἅγιος Συμεών ὁ νέος θεολόγος: «Ὁ χριστιανός στόν μέλλοντα αἰῶνα, δέν κρίνεται ἄν ἐγκατέλειψε ὅλο τόν κόσμο γιά τόν Χριστό, οὔτε ἄν μοίρασε τόν πλοῦτο του στούς φτωχοῦς, οὔτε ἄν νήστεψε καί ἀγρύπνησε καί ἔκλαψε πολύ, οὔτε ἄν ἔπραξε στήν παροῦσα ζωή ὅ,τι καλό ὑπάρχει, ἀλλά θά ἐξεταστεῖ προσεκτικά ἄν μοιάζει κάπως στόν Χριστό, ὅπως ὁ γιός στόν πατέρα,

καθώς καί ὁ Ἀπόστολος λέει: «Παιδιά μου, γιά τά ὅποια πάλι δοκιμάζω πόνους τοκετοῦ ἕως ὅτου μορφωθεῖ μέσα σας ὁ Χριστός», καί «Ὅσοι βαπτίσθηκαν στό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ντύθηκαν τόν Χριστό»⁵.

Τόν ἄλλοεθνή πού ἀγνοεῖ καί τόν συνάνθρωπό μου πού στρέφει τά νῶτα καί δέν δέχεται ὅτι «ὁ χρόνου παντός ἐπέκεινα βρέφος πεπλαστούργηται» δέν τούς ὑποτιμῶ, ἀλλά τούς ἀγκαλιάζω μέ τήν προσευχή καί τήν ὑπομονή ἐπαναλαμβάνοντας τά ποιητικά λόγια τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου:

«Ἦταν θνητός, ἀλλά καί Θεός. Υἱός τοῦ Δαβίδ, ἀλλά καί τοῦ Ἀδάμ πλάστης./ Τόν δέχτηκε ἡ φάτνη, ἀλλά καθοδηγοῦσε τούς μάγους/ μέ τό ἀστέρι, καί γεμᾶτοι δῶρα ἤρθαν καί γονάτισαν./ Ποιός λόγος νά τά ἀναφέρω αὐτά; Βρέθηκε μέ τούς νεκρούς/ Καί σηκώθηκε ἀπό τούς νεκρούς, ἀπό τούς ὁποίους πολλοῦς εἶχε σηκώσει/ Ἐκεῖνα εἶναι τῆς ἀνθρώπινης φτώχειας, αὐτά τῆς πλούσιας ἀσώματης φύσης./ Λοιπόν μήν ἀτιμάξεις ἐσύ τήν Θεότητα μέ τά ἀνθρώπινα./ ἀλλά γιά χάρη της φτιάξε τήν ἐνδοξη γήινη εἰκόνα./ τήν ὁποία ἔφτιαξε ὁ Ἀθάνατος Υἱός γιά τή δική σου ἀγάπη»⁶.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. HEINRICH ZIMMER, Philosophie und Religion Indiens, Frankfurt am Main 1973, σ. 475.
2. Τά Ἀνάλεκτα τοῦ Κομφούκιου, 16,11 τ. Α', ἐκδ. Ἰνδικτος, Ἀθήνα 2001, σ. 281.
3. Τά Ἀνάλεκτα, 19,25, ὅπ.π., σ. 309.
4. Ὅπ.π., 6,30, σ. 179.
5. ΑΓΙΟΥ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, Ἀλφαβητικά Κεφάλαια, ἐκδ. Ἱ.Μ. Σταυρονικήτα, Ἅγιον Ὅρος 2005, σς. 240-241.
6. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, Ἐπη δογματικά. 2 Περί τοῦ Υἱοῦ, PG 37,407.

Κυριακή πρό Χριστοῦ Γεννήσεως

Ἄρχιμ. Νικάνορος Καραγιάννη,
Ἱεροκήρυκος Ἱ.Μ. Κηφισίας, Ἀμαρουσίου καί Ὁρωποῦ

«Καί τό ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ,
ὃ ἔστιν μεθερμηνεύμενον μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός» (Ματθ. 1.23).

Ο ΘΕΟΣ ΗΛΘΕ, γιά νά μείνει μαζί μας, τονίζει μεταξύ ἄλλων ἡ σημερινή εὐαγγελική περικοπή. Αὐτό τό ἀσύλληπτο μυστήριο τοῦ ἐρχομοῦ καί τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ στήν γῆ, μᾶς προτρέπει νά ζήσουμε τή γιορτή τῶν Χριστουγέννων, πού πλησιάζει. Αὐτή ἡ ἀλήθεια φωτίζει τά πιό σκοτεινά στοιχεῖα τῆς ζωῆς μας. Αὐτή ἡ πίστη γίνεται πηγὴ χαρᾶς, πού ἀνοίγει τήν πόρτα τῆς ὑπαρξῆς μας στόν ὑπερβατικό κόσμο τοῦ Θεοῦ. Μία χαρά πού δέν εἶναι συνηθισμένη, γιατί εἶναι μία χαρά πού δέν τελειώνει, πού δέν περνᾷ. Εἶναι ἡ χαρά ὅτι ὁ Θεός χαμήλωσε τούς οὐρανοὺς καί ἀπό τότε εἶναι καί θά μένει μαζί μας, ἀφοῦ Θεός καί ἄνθρωπος πλέον δέν συγκατοικοῦν ἀπλά στήν σκηνή τοῦ κόσμου, ἀλλά ἐνώνονται ἀχώριστα στό πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ. Μέ τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ δέν μαθαίνουμε μόνο πόσο φιλόανθρωπος εἶναι ὁ Θεός, ἀλλά καί πόσο ἄνθρωπος εἶναι ὁ Θεός μας· ἀλλά καί αὐτό μόνο δέν φθάνει, ἂν δέν μάθουμε πόσο θεϊκός, «θεός κατά χάριν», εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Αὐτή ἡ συμπίκνωση τῆς χριστιανικῆς μας πίστεως

σημαίνει τό τέρμα τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς καί τῆς σοφίας τοῦ κόσμου, γιατί αὐτή ἡ λογική μέ τό στόμα τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων ἰσχυρίζοταν ὅτι «Θεός ἀνθρώπων οὐ μίγνυται».

Αὐτή ἡ κάθετη διαχωριστική γραμμὴ ἀνάμεσα στόν Θεό καί τόν ἄνθρωπο μπορεῖ βέβαια νά κράτησε τόν Θεό στό ὕψος τῆς ἀπόλυτης μεγαλοσύνης Του, ἀλλά ἄφησε τόν ἄνθρωπο ἀπαρηγόρητο, φυλακισμένο στήν φθαρτότητα καί τήν ἀπέραντη μοναξιά του. Καμμία γνώση καί καμμία ἐπιστήμη, καμμία τέχνη καί καμμία φιλοσοφία, καμμία πολιτική καί καμμία οἰκονομία, «καμμία μεθοδεῖα καί κανένα τέχνασμα τοῦ νῦν αἰῶνος» δέν μπόρεσαν νά παρηγορήσουν καί νά γεμίσουν τήν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νά ἀπελευθερωθεῖ ἀπό τόν πληκτικό μονόλογο μέ τόν ἑαυτό του. Ἡ ἐξορία τοῦ Θεοῦ στόν οὐρανό ἔκανε ὄρφανό τόν ἄνθρωπο. Μόνο ἡ κάθοδος Του στή γῆ καθιστᾷ τόν Θεό «κόλπο Πατρικό» πού ἔχει θέση γιά ὅλους τούς «υἱούς» καί «θυγατέρες» Του, καθὼς Τόν ἀκοῦμε νά μᾶς διαβεβαιώνει: «καί ἔσομαι αὐτοῖς εἰς πατέρα καί αὐτοὶ ἔσονται

μοι εἰς υἱοῦς καὶ θυγατέρας» (Β' Κορ. 6.18). Ἡ ἔννοια τῆς πατρότητας τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δυνατότητα τῆς «υἱοθεσίας» μας ἀπὸ Ἐκεῖνον εἶναι μία ἀλήθεια πού ἔχουμε ἀνάγκη στίς μέρες μας νά σκεπτόμαστε καὶ νά θυμόμαστε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐποχή.

Πράγματι στοὺς καιροὺς μας ἀμέτρητες φορές στὴν πορεία μας νιώθουμε ὀλομόναχοι. Ὅταν ψάχνουμε γύρω μας καὶ δέν ὑπάρχει κανεὶς μέ τὸν ὁποῖο μπορούμε νά μοιραστοῦμε τίς ἀγωνίες καὶ τίς ἐλπίδες μας, τίς χαρές καὶ τίς λύπες μας. Ὅταν μᾶς λείπουν ἀνθρώπινες σχέσεις πού στό παρελθόν γέμιζαν τό κενό τῆς ψυχῆς μας. Ὅταν δέν ἔχουμε ἄλλες ἐπιλογές καὶ οἱ πικρίες μᾶς δηλητηριάζουν. Ὅταν παραπονιόμαστε ὅτι ἀνάμεσα στοὺς πολλοὺς εἴμαστε ἀπελπιστικά μόνοι, ξένοι, κάποτε ἀνάμεσα καὶ στοὺς δικούς μας, γιατί δέν ὑπάρχουμε γιὰ κανέναν καὶ κανένας δέν ὑπάρχει γιὰ μᾶς. Μέ διαρρηγμένες τίς σχέσεις μας μέ τὸν Θεό καὶ τοὺς ἀνθρώπους νιώθουμε τὴν μοναξιά νά μᾶς συνθλίβει καὶ νά λιώνει τὰ πάντα γύρω μας βαδίζοντας χωρὶς νόημα καὶ χωρὶς σκοπό.

«Καὶ τό ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός» (Ματθ. 1.23) ἀκούσαμε γιὰ ἄλλη μία φορά, γι' αὐτό ἄς μὴν ἀναζητοῦμε τὰ αἴτια τῆς μοναξιάς μας στὴν ἀπουσία τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων. Ἡ αἰτία βρίσκεται στό βάθος τῆς

ψυχῆς μας καὶ εἶναι ἡ ἀπουσία τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν ζωὴ μας.

«Αὐτός γάρ σώσει τὸν λαόν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν» (Ματθ. 1.23). Ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός δέν εἶναι ξεπερασμένο παρελθόν οὔτε ἄφθαστο μέλλον, ἀλλά εἶναι ὁ «πανταχοῦ παρῶν καὶ τὰ πάντα πληρῶν». Εἶναι παρῶν ὁ Θεός ἐδῶ καὶ σήμερα. Στό κάθε ἐδῶ καὶ στό κάθε σήμερα τοῦ κάθε ἀνθρώπου, δηλαδή ὅλων μας. Ἔρχεται ὁ Χριστός στό ἐδῶ καὶ σήμερα, γιὰ νά μᾶς σώσει ἀπὸ τὴν προσωπική μας ἁμαρτία πού κρυφά ἢ φανερά μᾶς αἰχμαλωτίζει. Ἔρχεται ὁ Χριστός στό ἐδῶ καὶ σήμερα, γιὰ νά μᾶς ἀπελευθερώσει ἀπὸ τοὺς φόβους, τίς ἀγωνίες καὶ τὰ ἀδιέξοδα πού συχνά μᾶς ἐγκλωβίζουν. Ἔρχεται ὁ Χριστός στό ἐδῶ καὶ σήμερα, γιὰ νά μᾶς λυτρώσει ἀπὸ τὸν πολυδαίδαλο ἐγωισμό πού μᾶς τυραννᾷ καὶ καταστρέφει τὴν δυνατότητα ἐπικοινωνίας μέ τοὺς γύρω μας. Ἔρχεται ὁ Χριστός στό ἐδῶ καὶ σήμερα, γιὰ νά μᾶς σώσει ἀπὸ τὴν μελαγχολία καὶ τὴν μοναξιά πού μᾶς πληγώνει, ἀπὸ τὴν πλήξη πού μᾶς βυθίζει στό τέλμα καὶ μᾶς βουλιάζει στὴν ἀπόγνωση καὶ τὴν ἀπώλεια. Μόνο ὅταν νιώθουμε τό μυστήριο τοῦ ἐρχομοῦ καὶ τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ στὴν ζωὴ μας, μεταβαίνουμε ἀπὸ τὴν ἀπόγνωση τῆς ἐρημιᾶς μας στὴν ἐπίγνωση τῆς υἱοθεσίας καὶ αὐτό εἶναι ὃ,τι ἀνώτερο καὶ οὐσιαστικό μπορούμε νά ζήσουμε.

Τά Χριστούγεννα στήν έλληνική λαϊκή θρησκευτική παράδοση

Τοῦ Μ. Γ. Βαρβούνη,
Καθηγητῆ Λαογραφίας Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης

Η ΠΡΩΤΗ ΜΕΓΑΛΗ έορτή τοῦ Δωδεκαημέρου τιμᾶται ιδιαιτέρως ἀπό τόν έλληνικό λαό, μέ πλῆθος έθίμων καί λατρευτικῶν συνηθειῶν. Τίς παραμονές τῆς έορτῆς χαρακτηρίζεται γιά τή σφαγή τοῦ οἰκόσιτου χοίρου, τό κρέας καί τό λίπος τοῦ ὁποίου θά κάλυπταν τίς ἀνάγκες τοῦ οἰκογενειακοῦ τραπεζιοῦ τίς ἡμέρες τῶν έορτῶν, ἀλλά καί μετά ἀπό αὐτές. Πολλά εἶναι τά ἔθιμα καθαρμοῦ καί έξορκισμοῦ πού συνοδεύουν τή σφαγή –ἀπαγγελία προσευχῶν, τελετουργικό κάρφωμα μαχαιριοῦ κ.λπ.– δεδομένου ὅτι στή λαϊκή ἀντίληψη ὁ χοῖρος θεωρεῖται ζῶο δαιμονικό.

Τά χοιροσφάγια συνοδεύονται συνήθως ἀπό γλέντι καί οἰνοποσία, ἐνῶ ἡ παραμονή τῆς έορτῆς, ὡς παραμονή μεγάλης δεσποτικῆς έορτῆς, εἶναι γιά τό λαό μας αὐστηρή νηστεία καί ἀπό λάδι, ἐκτός ἂν εἶναι Σάββατο ἢ Κυριακή, ὅποτε κατ' ἐξάιρεση τό λάδι καταλύεται. Στήν περιοχή τῆς Καρδίτσας πάλι τήν δεύτερη ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων, σέ πολλά σημεῖα τοῦ νομοῦ, γιορτάζουν τήν «γουρνοχαρά», καθῶς τήν ἡμέρα ἐκείνη σφάζουν τά γουρούνια πού ἔχουν θρέψει σχεδόν ἕνα χρόνο πρίν. Εἶναι χαρακτηριστικό τό ὅτι ἀπό τό χοιρινό δέν πάει χαμένο σχεδόν τίποτε. Τό λίπος τό

λιώνουν καί τό χρησιμοποιοῦν στήν μαγειρική, φτιάχνουν λουκάνικα ἐνῶ τά παλιά χρόνια ἀπό τό δέρμα τοῦ γουρουνιοῦ ἔφτιαχναν παπούτσια τά ὁποῖα τά χρησιμοποιοῦσαν στά χωράφια, τά λεγόμενα «γουρνοτσάρουχα». Ἀκόμη, οἱ πιτσιρικάδες κατασκεύαζαν αὐτοσχέδιες μπάλες. Τό ἔθιμο τῆς «γουρνοχαρᾶς» συνεχίζει νά ὑφίσταται μέχρι καί σήμερα, ἀμείωτο σέ πολλά σημεῖα τοῦ Νομοῦ. Κάθε χρόνο δέ, διοργανώνεται ἀνάλογη ἐκδήλωση στήν Πορτίτσα τοῦ Δήμου Μητρόπολης καί τό Φανάρι, ἔδρα τοῦ Δήμου Ἰθώμης, τή δεύτερη ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων.

Τήν παραμονή ζυμώνονται οἱ τελετουργικοί ἄρτοι τῶν Χριστουγέννων, τά χριστόψωμα, οἱ πίτες καί τά κουλούρια, μέ πλουμῖδια ἀπό ζυμάρι, πού συχνά συμβολίζουν τά ζῶα τοῦ σπιτιοῦ καί τίς ἐπαγγελματικές ἀσχολίες τῶν κατοίκων του, ὥστε νά εὐλογηθοῦν καί αὐτά ἀπό τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Στή Δαμασκηνιά τῆς Κοζάνης, τά κουλούρια γιά τά ζῶα ἔχουν σχῆμα ζυγοῦ, καί τά διατηροῦν ὅλο τό χρόνο, ἐνῶ ἄλλοῦ θρυμματίζουν τά χριστουγεννιάτικα κουλούρια πού πλάθουν γιά τά ζῶα καί τά ἀναμειγνύουν στήν τροφή τους, ὥστε νά τά γευτοῦν καί αὐτά καί νά εὐλογηθοῦν ἀναλόγως.

Τό βράδυ τῆς παραμονῆς, στή Θράκη, ἔστρωναν πανηγυρικό νηστήσιμο καί ἀνάλαδο τραπέζι, στό ὁποῖο παρέθεταν ἐννιά εἰδῶν φαγητά, κατά κανόνα πολυσπόρια διαφόρων καρπῶν καί ὀσπρίων, τό ὁποῖο εὐλογοῦσε ὁ πατέρας θυμιάζοντάς το μέ ἓνα κεραμίδι καί κάρβουνα ἀπό τήν οἰκογενειακή ἐστία, καί κατόπιν κάθονταν καί ἔτρωγαν, ἀνταλλάσσοντας κατάλληλες ἑορταστικές εὐχές. Στή Νίσυρο πάλι τελοῦσαν τρισάγιο γιά τούς νεκρούς, ἐνῶ στό Λασιθί μετά τό τρισάγιο κερνοῦσαν τό ἐκκλησίασμα μέ φαγητό καί κρασί, ὡς «μακαριά», γιά τήν ἀνάπαυση τῶν ψυχῶν τῶν προσφιλῶν τους νεκρῶν. Στήν Ἡπειρο τό βράδυ τῆς παραμονῆς ἐπιαναν τελετουργικά καί τό προζύμι τῆς χρονιαῖς, ἀπαγγέλλοντας σχετικές εὐχές, ἀπό ἓνα κορίτσι ἀμφιθαλές.

Συνηθισμένες, ἰδίως στό βορειοελλαδικό χῶρο, εἶναι καί οἱ ἐθιμικές πυρές τῶν Χριστουγέννων, πού ἀνάβονται τό βράδυ τῆς παραμονῆς στήν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ, ἢ σέ ὕψωμα στήν ἄκρη του, γύρω ἀπό τήν ὁποία οἱ κάτοικοι χορεύουν καί τραγουδοῦν. Ὁ παλαιότερος ἡλιολατρικός χαρακτήρας τῆς ἡμέρας φαίνεται σέ πολλά ἑλληνικά χριστουγεννιάτικα ἔθιμα πού σχετίζονται ἄμεσα μέ τή φωτιά. Γιά παράδειγμα στήν Ἡπειρο πιστεύουν ὅτι «ὅταν γεννήθηκε ὁ Χριστός καί πῆγαν, οἱ βοσκοί νά προσκυνήσουν, ἦταν νύχτα σκοτεινή. Βρῆκαν κάπου ἓνα ξερό πουρνάρι κι ἔκοψαν τά κλαδιά του. Πῆρε ὁ καθένας ἀπό ἓνα κλαδί στό χέρι, τοῦ ἔβαλε φωτιά καί γέμισε τό σκοτεινό βουνό χαρούμενες φωτιές καί τριξίματα καί κρότους. Ἀπό τότε, λοιπόν, στά χωριά τῆς Ἄρτας, ὅποιος πάει στό σπίτι τοῦ γείτονα, γιά νά πει τά χρόνια πολλά, καθώς καί ὄλα τά παιδιά τά παντρεμένα, πού θά πᾶνε στό

πατρικό τους, γιά νά φιλήσουν τό χέρι τοῦ πατέρα καί τῆς μάνας τους, νά κρατοῦν ἓνα κλαρί πουρνάρι, ἢ ὅ,τι ἄλλο δεντρικό πού καίει τρίζοντας. Στό δρόμο τό ἀνάβουν καί τό πηγαίνουν ἔτσι ἀναμμένο στό πατρικό τους σπίτι καί γεμίζουν χαρούμενες φωτιές καί κρότους τά σκοτεινά δρομάκια τοῦ χωριοῦ.

Ἀκόμη καί στά Γιάννενα τό ἴδιο κάνουν. Μόνο πού ἐκεῖ δέν κρατοῦν ὀλόκληρο τό κλαρί τό πουρνάρι ἀναμμένο στό χέρι τούς –εἶναι μεγάλη πολιτεία τά Γιάννενα– ἀλλά κρατοῦν στή χούφτα τους μία χεριά δαφνόφυλλα καί πουρνάρόφυλλα, πού τά πετοῦν στό τζάκι, μόλις μποῦνε καί καλημερίζουν. Κι ὅταν τά φύλλα τά ξερά πιάσουν φωτιά κι ἀρχίσουν νά τρίζουν καί νά πετᾶνε σπίθες, εὐχονται: «Ἄρνια, κατσίκια, νύφες καί γαμπρούς!» Αὕτη εἶναι ἡ καλύτερη εὐχή γιά κάθε νοικοκύρη. Νά προκόβουν τά κοπάδια του, νά πληθαίνει ἡ φαμελιά του, νά μεγαλώνουν τά κορίτσια καί τά παλικάρια του, νά τοῦ φέρνουν στό σπίτι νύφες καί γαμπρούς, νά τοῦ δώσουν ἐγγόνια πού δέ θ' ἀφήσουν τ' ὄνομα τό πατρικό νά σβῆσει. Στόν Πόντο μάλιστα σταύρωναν τή φωτιά αὕτη μέ ἓνα φύλλο ὀξιᾶς καί μέ κόκκινο κρασί, ἐνῶ στή Σιάτιστα χόρευαν γύρω της καί οἱ μεταμφιεσμένοι μέ προβιές καί κουδούνια ἄνδρες, στά πλαίσια τῶν γονιμικῶν δωδεκαημερίτικων μεταμφιέσεων.

Ἀνάλογες τελετουργικές καθαγιαστικές τῆς φωτιᾶς μαρτυροῦνται καί στή Θεσσαλία: «Τήν παραμονή τῶν Χριστουγέννων σέ πολλά μέρη τῆς Ἑλλάδας “παντρεύουν”, τή φωτιά. Παίρνουν ἓνα ξύλο μέ θηλυκό ὄνομα καί ἓνα μέ ἀρσενικό ὄνομα, συνήθως ἀπό ἀγκαθωτά δέντρα. Τά ἀγκαθωτά δέντρα, κατά τή λαϊκή ἀντίληψη, ἀπομακρύνουν τά δαιμονικά

όντα, ὅπως τούς καλικάντζαρους. Στή Θεσσαλία, ἐπιστρέφοντας ἀπό τήν ἐκκλησία στό σπίτι, τά κορίτσια βάζουν παραδίπλα στό ἀναμμένο τζάκι κλωνάρια κέδρου πού τά ξεδιαλέγουν, ἐνῶ τά ἀγόρια τοποθετοῦν κλαδιά ἀπό ἀγριοκερασιά. Τά μικρά αὐτά κλαδιά δέντρων ἀντιπροσωπεύουν τίς προσωπικές τους ἐπιθυμίες γιά τήν πραγματοποίηση μίας ὁμορφῆς ζωῆς. Φροντίζουν μάλιστα τά κλαδιά αὐτά νά εἶναι λυγερά καί παρακολουθοῦν μέ ἐνδιαφέρον ποιό κλωνάρι θά καεῖ πρῶτο, καθῶς λένε πῶς αὐτό εἶναι καλό σημάδι γιά τό κορίτσι ἢ τό ἀγόρι, ἀντίστοιχα, καί συγκεκριμένα πῶς θά εἶναι αὐτό πού θά παντρευτεῖ πρῶτο».

Σέ πολλές περιοχές τοποθετοῦσαν στό τζάκι ἕνα χοντρό κούτσουρο, τό «χριστόξυλο», τό ὁποῖο πρίν ἔραινταν τελετουργικά μέ ξηρούς καρπούς, γιά νά καίει ὅλο τό Δωδεκαήμερο, κατά τό ὁποῖο δέν ἄφηναν τό ἐστιακό πῦρ νά σβῆσει, ὥστε νά μήν μποροῦν νά μπουῦν ἀπό τήν καμινάδα στό σπίτι οἱ καλικάντζαροι καί τά ἄλλα κακοποιά δαιμονικά ὄντα τῶν ἡμερῶν. Τή στάχτη, μετά τίς γιορτές, τήν ἔριχναν στίς τέσσερις γωνίες τοῦ σπιτιοῦ, μέ τήν πίστη ὅτι κρατοῦσε μακριά τά δαιμονικά ὄντα, ἐνῶ στά Μάλγαρα τῆς Θράκης τά ξύλα πού ἔμεναν μισοκαμμένα στήν ἐστία τά ἔμπηγαν στά χωράφια, γιά νά ἀποτρέψουν κακοποιές καί ἐπίβουλες μαγικές ἐνέργειες.

Στά Ἄγραφα, ὅπως καί παραπάνω σημειώθηκε γιά τή Θεσσαλία, τήν παραμονή τῶν Χριστουγέννων «πάντρευαν» τελετουργικά τή φωτιά, βάζοντας σταυρωτά στό τζάκι ξύλο ἀγριοκερασιάς καί κέδρου, γιά τήν προστασία τῆς νοικοκυρᾶς καί τοῦ ἀνδρα τοῦ σπιτιοῦ, ἀντίστοιχῶς. Στή Λευκάδα πάλι, τά ξύλα

αὐτά τά περίχυναν πρῶτα κρασί καί λάδι, ἐνῶ στήν Τραπεζοῦντα ὁ νοικοκύρης ἔχυνε σταυροειδῶς κρασί στή φωτιά, τή νύχτα τῶν Χριστουγέννων, σέ ἕνα εἶδος ἀρχέγονων σπονδῶν. Τήν φωτιά αὐτή ἀνακάτευε ἕνα μικρό ἀγόρι, ἢ ὁ νοικοκύρης μέ τό ραβδί του, εὐχόμενος γιά καλή σοδειά καί εὐτυχία. Στό ἐπίσημο ἑορταστικό τραπέζι τῶν Χριστουγέννων ἔκοβαν πρῶτα τό χριστόψωμο, ἀφοῦ τό σταύρωναν μέ τό μαχαίρι, καί σέ ὀρισμένες περιοχές ἄρχιζαν τό γεῦμα μέ μέλι καί καρύδια, λέγοντας σχετικές καί ἐπίκαιρες εὐχές. Στήν Κορώνη τά ἀποφάγια τά μάζευαν καί τά ἔθαβαν στίς ρίζες τῶν δέντρων τῶν χωραφιῶν τους, πιστεύοντας ὅτι ἔτσι θά ἀποδώσουν ἄφθονο καρπό, ἐνῶ στή Σινώπη, μετά τό τελετουργικό κόψιμο, κρατοῦσαν τά στολισμένα μέ καρπούς καί λουλούδια «σταυροψώμια» στό εἰκονοστάσι τοῦ σπιτιοῦ, ἀπ' ὅπου τά ἔπαιρναν καί τά ἔτρωγαν τά Θεοφάνεια.

Στό Κωστί τῆς Θράκης θυμιάζαν τό ἑορταστικό τραπέζι μέ τό ὑνί ἀπό τό ἀλέτρι, τό ὁποῖο κατόπιν τοποθετοῦσαν δίπλα στή φωτιά τοῦ τζακιοῦ, γιά τό ὑπόλοιπο Δωδεκαήμερο. Στόν Δρυμό τῆς Μακεδονίας τοποθετοῦσαν τό χριστόψωμο στό τραπέζι, μαζί μέ διάφορους καρπούς, νομίσματα καί ἕνα ποτήρι κρασί, ἀπό τό ὁποῖο μεταλάμβαναν ὅλα τά μέλη τῆς οἰκογένειας, εὐχόμενα καταλλήλως γιά ὑγεία, καλή σοδειά καί γονιμότητα. Στήν Αἰτωλία πάλι ὁ ἱερέας περιερχόταν τά σπίτια τοῦ χωριοῦ καί τελοῦσε τήν ἀκολουθία τοῦ ὑψώματος τῆς τραπέζης, κατά τήν ὁποία τό χριστόψωμο κρατοῦν ὅλα τά μέλη τῆς οἰκογένειας, καί κατόπιν τό βάζει στό κεφάλι του καί τό σπάζει, πραγματοποιώντας μαντεύματα γιά τήν ἐρχόμενη καλοκαιρινή σοδειά.

Στήν Κίο τῆς Βιθυνίας ἔβαζαν σέ ἕνα ἀνατολικό παράθυρο λεκάνη μέ νερό, κλωνάρι ξερό βασιλικό καί εἰκόνησμα τῆς Παναγίας, καί κατόπιν θυμιάζαν καί ἔψαλλαν τροπάρια, πιστεύοντας ὅτι τήν ὥρα γέννησης τοῦ Χριστοῦ θά ἔβλεπαν ἀστραπές ἢ ὄραμα τῆς βρεφοκρατούσας Θεοτόκου. Στήν Ἡπειρο πηγαινάν στή βρύση, τήν «κερνοῦσαν» μέ γαλακτοκομικά προϊόντα καί γλυκά πού ἐναπέθεταν ἐκεῖ, καί ἔπαιρναν «ἀμίλητο νερό», πού κατόπιν μετέφεραν στό σπίτια τους. Τό βράδυ τῆς παραμονῆς εἶναι γνωστοί, ἀπό ὀλόκληρο τόν ἑλλαδικό χῶρο, οἱ ἀγεργοί τῶν παιδιῶν, πού μέ τά φανάρια τους περιέρχονταν ὅλα τά σπίτια τοῦ οἰκισμοῦ, τραγουδώντας τά κάλαντα, καί δεχόμενα ὡς φιλοδώρημα χρήματα, προϊόντα καί γλυκά, ἔθιμο

πού ἐπιβιώνει ὡς τίς μέρες μας, ἀκόμη καί στό ἀστικά περιβάλλοντα τῶν πόλεων μας.

Τέλος συνηθισμένες εἶναι οἱ μαντικές πρακτικές τῆς ἡμέρας, πού ἐκδηλώνονται ὡς ἐμπυροσκοπία, ἀπό κινήσεις τῆς φωτιᾶς τοῦ τζακιοῦ μετά τήν τοποθέτηση ὀρισμένων ὑλικῶν πάνω τῆς, ἀλλά καί ὡς μαντεύματα ἀπό τόν καιρό πού ἐπικρατεῖ. Στήν Κερασούντα ἔριχναν στό σπίτι πετραδάκια ἀπό τήν παραλία, ἐνῶ συχνοί ἦταν οἱ πράσινοι στολισμοί, συνήθως μέ ἐλιά, τῶν σπιτιῶν, στούς ὁποίους ἀποδίδονταν εἰδική ἱερότητα. Τῶν ἡμερῶν χαρακτηριστικά ἐπίσης εἶναι οἱ ἐπισκέψεις, οἱ ἐπίκαιρες εὐχές, τά δῶρα στούς ἐορτάζοντες ἀλλά καί μεταξύ συγγενῶν, ὅπως ἡ πεθερά καί ἡ νύφη, καί οἱ χοροί, ἰδιωτικοί ἢ δημοτελεῖς.

Τά Χριστούγεννα καί τό δράμα τῶν Προπατόρων

Σταύρου Γ. Γουλούλη,
Δρος βυζαντινῆς τέχνης

Η 25^η ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ εἶναι ἡ ἑορτή τῆς Παναγίας, τῆς γεννησάσης τόν Ἥλιον τῆς Δικαιοσύνης. Τό Εὐαγγέλιο τῆς ἡμέρας (Ματθαῖον 2.1-12) διηγεῖται μία ἱστορία ἀπό τή γέννηση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, αὐτή τοῦ Ἀστέρα καί τῶν Μάγων· ὁ Ἀπόστολος (Γαλ. 4.4-7), τόν ἐρχομό τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ στή γῆ. Ὁ συνδυασμός τῶν δύο προβάλλει ὅτι ὁ Λόγος ἀποκαλύπτεται μέσφ ἀστέρος ὡς ὁ πνευματικός ἥλιος τοῦ κόσμου.

Τήν Κυριακή «πρό τῆς γεννήσεως Χριστοῦ» διαβάζεται ὡς εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα ἡ βασιλική γενεαλογία (Ματθ. 1.1-25), ἐνῶ στό ἀποστολικό (Ἑβρ. 11.9-10, 32-40) περιγράφονται τά κατωρθώματα πίστεως τῶν ἀνθρώπων τῆς Π.Δ., ἰδίως τῶν πολιτικῶν καί πνευματικῶν ἡγετῶν, «οἱ κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην... ἔφραξαν στόματα λεόντων ...», κ.λπ. Κοινός τόπος στά δύο χωρία τό βασιλικό ἀξίωμα. Ἀπό τή μιά οἱ «Βασιλεῖς» πρόγονοι, ἀπό τήν ἄλλη ὅσοι ἐναντιώθηκαν σέ «βασιλεῖες» κάνοντας θαυμαστές πράξεις, ἄξιες βασιλέων, γιά νά κρατήσουν ζωντανή τήν Πίστη, γενόμενοι θύματα.

Ἀκόμη μιά Κυριακή πῖό πρῖν, περί τά μέσα Δεκεμβρίου, τιμῶνται οἱ Προπάτορες τοῦ Χριστοῦ. Τό ἀποστολικό ἀνάγνωσμα (Κολ. 3.4-11) ἀναφέρεται στή νέκρωση στά μέλη «τά ἐπί τῆς γῆς», τά

ἀνθρώπινα πάθη, μόνη προϋπόθεση γιά νά γίνει ὁ πιστός «ἐκλεκτός τοῦ Θεοῦ». Τό εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα (Λουκᾶ 14.16-24) ἀναφέρεται στήν παραβολή τοῦ Μεγάλου Δείπνου, ὅπου ἕνας οἰκοδεσπότης στέλνει τόν Υἱό του νά καλέσει «πολλούς». Τελικά, ἀφοῦ οἱ ἐπίσημοι προσκληθέντες εἶχαν ἄλλοῦ ὑποχρεώσεις, προσῆλθαν διάφοροι ἀπό τά πεζοδρόμια, πτωχοί, ἀνάπηροι, χωλοί καί τυφλοί. Κοινό σημεῖο στίς δύο περιγραφές, συνδυασμός σημειολογικῶς ἐπιτυχίας, εἶναι ἡ σωματική ἀναπηρία. Στή μιά νοεῖται συμβολικῶς καί ἐκουσίως, ἐνῶ στήν ἄλλη συμβαίνει ἀκουσίως.

Τά ἀναγνώσματα αὐτά, ἀποτελώντας οὐσιαστικά μία ἐνότητα, ἐκφράζουν ἐνιαῖο κύκλο ἀντιλήψεων, πού στηρίζονται στό θρησκευτολογικό ὑπόβαθρο τῶν ἐθνῶν, πρῖν ἀκόμη ἐνταχθοῦν στήν Ἐκκλησία. Ἦταν ἡ προηγούμενη γλῶσσα τους, τό «ἀγριέλαιον» πού εἶχαν μέσα τους. Ἡ ἱστορία τοῦ Ἀστέρος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Φωτός πού ἔλαμψε στόν κόσμο, μέ τό πού διαβάζεται τά Χριστούγεννα, ἔρχεται νά διαδεχθεῖ, διαλεκτικά καί ὄχι οὐσιαστικά, ἕνα παλαιότερο θρησκευτικό στάδιο τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, τή γέννηση τοῦ Μίθρα ἢ τοῦ Sol Invictus στίς 25 Δεκεμβρίου¹. Ἡ παράδοση πού ἀναλογεῖ μέ τή γέννηση τοῦ νέου ἡλίου συμβαίνει στό χειμερινό

ήλιοστάσιο, όπου ο ήλιος, ο φυσικός νικητής όλων των αιώνων από καταβολής κόσμου, αρχίζει να μετρά την αύξησή του μεγαλώνοντας την ημέρα, δίνοντας νέα ζωή στη φύση, στο αιώνιο παρόν.

Την ίδια περίοδο συνέβαιναν και άλλα άγρια έθιμα². Αφού η φθίση του ήλιου ανατρέπει τη γήινη τάξη, τό τέλος της ήλιακής χρονιάς σήμαινε άκαταστασία και χάος για τόν κόσμο και οι ψυχές –πρβλ. τά καλικατζάρια– δραπέτευαν στόν άέρα. Ταυτόχρονα προέκυπτε άνταγωνισμός για τό ποιός θά ήταν μετά από άγώνα ο βασιλιάς της νέας χρονιάς, γινόταν δηλαδή άνανέωση βασιλείας. Τόν παλαιό βασιλιά εξέφραζε ο Κρόνος. Οι ψυχές των Ηρώων, οι βασιλείς των περασμένων έτών, παρόντες για λίγο στη γη, θα έφευγαν στόν χώρο της ουράνιας γαλήνης και εὐωχίας τους, στό βασίλειο του Κρόνου, αφού είχαν άναγνωρίσει τόν νέο βασιλιά. Οι ζωντανοί άνθρωποι επίσης ζούσαν μέ ξεφάντωμα, άναμένοντας τόν νέο ήλιο, τόν νέο χρόνο, εὐωχούμενοι στις έορτές του Κρόνου (Κρόνια ή Saturnalia· στη Ρώμη 17-23 Δεκεμβρίου), οργανώνοντας τραπεζώματα, όπου οι νοικοκύρηδες, οι Έπίσημοι, ύπηρετούσαν δούλους, φτωχούς και ταλαίπωρους.

Μέ τόν ίδιο τρόπο ο Οικοδεσπότης Χριστός συγκροτεί «τράπεζα», ή οποία στην Παραβολή του Μεγάλου Δείπνου θυμίζει την άνατροπή της συμβατικής τάξεως. Καλεί θύματα της ζωής άλλα και τούς δικούς του Προπάτορες, βασιλείς και άλλους ήρωικούς άγωνιστές που έγιναν για ένα Πιστεύω μιάσματα, άποδιοπομπαίοι, και τούς κάνει τό τραπέζι του Μεγάλου Δείπνου τιμώντας τους για τόν άγώνα τους ως βασιλέων της πίστε-

ως να άντιπαλαίσουν στις δυνάμεις των βασιλειών του κόσμου κι εκείνοι προσβλέπουν ως τόν βασιλιά της νέας ήλιακής χρονιάς συμμετέχοντας στην άναγόρευση Του, τη νέα παντοτινή εποχή Του. Γίνονται μάρτυρες που άποδεικνύουν την ιστορική παρουσία του Θεάνθρώπου, την Ένσάρκωση. Πανάρχαιες άντιλήψεις άποκτοϋν πιά νέα μορφή.

Πρόκειται άναμφίβολα για σκηνικό ποιητικό, τεχνητό, αλλά όχι ψεύτικο, αφού ή λαϊκή παράδοση, όπως τά Σατουρνάλια, εκφράζει μεγάλες άλήθειες, πάνω στην σταυρική παράδοση, πρωτίστως του Πάσχοντος Μεσσία του Δευτεροσαΐα. Ούτε ο Χριστός γεννήθηκε στις 25 Δεκεμβρίου ούτε έμφανίσθηκαν τότε οι πρόγονοί του να τόν ύποδεχθοϋν. Ο Ματθαίος χρησιμοποιεί κι αυτός ποιητικώς τόν τύπο της ψυχογορτής και της άναγόρευσης του βασιλιά. Πλήν όμως αντί των ψυχών των βασιλέων έμφανίζονται οι ψυχές των Νηπίων, των πρώτων Μαρτύρων, συνοδών του βασιλέως Χριστού, σε μία τραγική προϋπάντηση Αυτού που θά κατέληγε να γίνει θύμα ως άλλος βασιλιάς των Σατουρνάλιων.

Η πρώτη Έκκλησία όμιλεί μέσα από τη συμβολική των έορτών, που συγκροτούν άνοιχτό βιβλίο για τόν άπλό λαό στό επίπεδο της δραματοουργίας. κίνηση άνάλογη μέ την έπέδωση στις άγίες εικόνες και κυρίως στη θεολογική έπεξεργασία των όρων της πίστεως. Η γλώσσα επικοινωνίας της Έκκλησίας μέ τόν Κόσμο δέν είναι πάντοτε άυστηρώς λογική, αλλά, σύμφωνα μέ τά πρότυπά του, άναπαραστατική και τελετουργική. Χωρίς να καταργεί την άπλότητα, γίνεται δημόσια, έπίσημη! Δέν έντυπωσιάζει, συγκλονίζει! Συμβαίνει από τά πα-

νάρχαια χρόνια οί γιορτές, ιδίως οί έναλλαγές τών έτων, νά συνδυάζονται μέ δρώμενα. Έδω βλέπουμε αὐτά νά ἐξελλίσσονται σέ ἕνα στάδιο παραπέρα, νά γίνονται λειτουργικά δρώμενα. Αὐτό εἶναι κανόνας τών συγγραφέων, παντοῦ καί πάντοτε, μή ἐξαιρουμένων οὔτε τών εὐαγγελιστῶν.

Ἡ Ἐκκλησία δέν εἶχε πρόβλημα νά γράφει, δική της τελετουργική ἱστορία –ἐδῶ τών Χριστουγέννων– βασισμένη σέ παλαιότερο σενάριο πανανθρώπινης ἐμβέλειας, τυποποιημένο στό διάβα τῶν αἰώνων, ὅπως τό ἐπέβαλε ἡ φυσική λειτουργία τοῦ ἡλίου, πάνω στήν ὁποία προσάπτεται ἡ τιμητική παρουσία τῶν νεκρῶν, ἡ εὐωχία τῶν ζωντανῶν, ἡ πολιτική ἀνανέωση. Δέν ὑφίσταται ἐγκλωβισμό σέ πανθηρησκευτικό χῶρο, πεδίο συγγραψιμοῦ. Ἄρκει πού διατηρεῖ τά δικά της νοήματα καί βιώματα μέσα σέ αὐτή τήν παγκόσμια ἀναπαραστατική γλώσσα. Ποιός λαός δέν εἶχε θέατρο ἢ βασιλιά! Ἐπομένως οἱ πιστοί δέν πρέπει νά αἰσθάνονται περιδεεῖς, ὅταν γίνεται ἀποδόμηση τῶν συμβολικῶν πεδίων τῆς χριστιανικῆς τελετουργίας ἢ ἀποκάλυψη τυπικῶν ἐξαρτήσεων ἀπό παλαιότερα τελετουργικά. Ἄπλως, ἀποκαλύπτεται ὅ,τι εἶχε φτιαχτεῖ στό παρελθόν, στό πλαίσιο ὅμως ἐνσυνείδητης ἐπιλογῆς, ὀργανωμένης ἱεραποστολῆς. Ἀποκαθίστανται ἔτσι συμβολικές νοηματοδοτήσεις, παράλληλες πρός τή θεολογική

ὀρολογία, οἱ ὁποῖες δείχνουν τή φυσική ἐξέλιξη ἀπό τήν ὑπαρξιακή κοσμική στή θεολογική ἐκκλησιαστική ἐμπειρία.

Τό γεγονός πού χώρισε στά δύο τόν ἀνθρώπινο χρόνο ἔγινε τόσο ἀνεπαίσθητα ὥστε μόνο κάποιιοι τσομπάνηδες τό πῆραν εἶδηση. Ὅποτε δέν εἶχε νόημα ἡ Ἐκκλησία νά ἐντοπίσει καί νά προβάλει τήν ἀκριβῆ ἡμέρα γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ οὔτε ἄν τό ἀκριβές ἔτος. Ἔτσι ἄφησε τόν ἀνούσιο ἐπιστημονισμό καί ἄδραξε τήν οὐσία, τή γλώσσα καί τίς παραστάσεις τῶν ἀνθρώπων, τήν ὑπαρξιακή ἀγωνία τους, ἀπλῶς γιά νά μετατρέψει «τό ἀγριέλαιον εἰς καλλιέλαιον». Ὁ καλός διδάσκαλος διδάσκει μέσα ἀπό τά πρότυπα τῶν μαθητῶν του, τόν συνειδησιακό τους ὀρίζοντα.

Τό κέρδος γιά μᾶς δέν εἶναι τόσο ἡ ἱκανοποίηση τῆς ἐπιστημονικῆς περιέργειας, ὅσο ἡ ἀνακάλυψη μιᾶς διαλεκτικῆς, πού ἐφαρμόσθηκε μέσω τῆς τέχνης (τελετουργία, ἑορτολόγιο, εἰκονολογία, κ.ο.κ.) στήν περιοχὴ τοῦ λόγου. Ἐκτός ἀπό τή συνολική ἐρμηνεία τοῦ ἱεροῦ μας παρελθόντος, πρωτίστως ἐνδιαφέρει ἡ ἐπαφή μας μέ τόν κόσμο, καί τελικά πῶς μπορεῖ νά μᾶς καταλάβει καλύτερα. Ἄν ἡ τέχνη εἶναι ὑποκατάστατο τοῦ Παραδείσου, εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος ὁ ἄνθρωπος νά πλησιάσει μέ αὐτή τόν Θεό. Πάντοτε σέ ἕνα ἐπίπεδο ἐπιστημότητας.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Σχετική βιβλιογραφία μπορεῖ νά δεῖ κανεῖς στά λήμματα Mithras καί Sol Invictus στό διαδίκτυο.

2. Βλ. σχετικά στό περίφημο βιβλίο τοῦ Π. Λεκατσᾶ, *Ἡ Ψυχή* (1957).

Προεόρτια καί μεθέορτα ἀναγνώσματα τῶν Φώτων

Διονυσίου Ἀνατολικιώτου,
Δρος μουσικολόγου-τυπικολόγου, ἐπιμελητοῦ τῶν Διπτύχων

ΤΑ ΕΚΚΛΟΓΑΔΙΑ τοῦ Πραξαποστόλου (ἢ Ἀποστόλου) καί τοῦ Εὐαγγελιαρίου (ἢ Εὐαγγελίου), στό β' μέρος τους, τό καλούμενο «μηνολόγιον», συχνά περιέχουν ειδικές περικοπές γιά τίς προεόρτιες ἢ μεθέορτες ἡμέρες μεγάλων δεσποτικῶν ἑορτῶν. Ἡ ἑορτή τῶν Θεοφανείων, ἃν ἐξαιρέσουμε τό τριήμερο 5-7 Ἰαν., ἔχει 3 προεόρτιες (2-4 Ἰαν.) καί 7 μεθέορτες ἡμέρες (8-14 Ἰαν.), γιά τίς ὁποῖες, ἃν τύχουν σέ καθημερινή ἐκτός Σαββάτου καί Κυριακῆς, ὁ μέν Πραξαπόστολος δέν ἔχει καμμία ειδική περικοπή, τό δέ Εὐαγγελιαρίου ἔχει 2 προεόρτια καί 5 μεθέορτα εὐαγγέλια. Ἐπομένως γιά τίς καθημερινές λειτουργίες ἐκείνων τῶν ἡμερῶν ὑπάρχουν ειδικά εὐαγγέλια, πού μποροῦν νά ἀναγνωσθοῦν, ὄχι ὅμως καί ἀπόστολοι. Ἄρα πρέπει νά συνεχιστῇ ἢ κατά σειράν ἀνάγνωσις τῶν καθημερινῶν ἀποστόλων, π.χ. τῆς 29ης ἢ τῆς 32ας ἐβδομάδος ἐπιστολῶν. Ἐάν ὅμως τό Πάσχα τοῦ προηγουμένου ἔτους εἶναι πρῶμο (π.χ. 4 ἢ 8 Ἀπριλίου) δημιουργεῖται κενό, διότι οἱ ἀπόστολοι τῆς σειρᾶς ἔχουν ἐξαντληθῇ.

Ὁ αἰοίδιμος τυπικολόγος Γεώργιος Μπεκατῶρος στήν κατ' ἔτος «Τάξιν» του ὠριζε προεόρτιες καί μεθέορτες ἀποστολικές περικοπές τῶν Φώτων, παρ' ὅτι στό βιβλίό τοῦ Πραξαποστόλου δέν ὑπάρχουν. Ἄς

σημειωθῇ ἐδῶ ὅτι χάρις στόν Γ. Μπεκατῶρο γιά πρώτη φορά τό 1970 δημοσιεύτηκαν στό «Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» ἀποστολευαγγέλια γιά τίς ἀπλές καθημερινές ὄλου τοῦ ἔτους, μεταξύ αὐτῶν δέ καί προεόρτιοι καί μεθέορτοι τῶν Φώτων ἀπόστολοι· τό ἴδιο καί κατά τά ἔτη 1975 καί 1976 (καί μετέπειτα πλέον). Ὅμως οἱ προεόρτιες καί μεθέορτες ἀποστολικές περικοπές πού σημείωνε ὁ Γ. Μπεκατῶρος δέν ἦσαν πάντοτε κατάλληλες, διότι ἐνίοτε δέν εἶχαν κάποια -ἔμμεση ἔστω- σχέση μέ τήν ἑορτή τῶν Θεοφανείων.

Τό 2011 λόγω τῆς πρωιμότητος τοῦ Πάσχα τοῦ ἔτους 2010 (4 Ἀπριλίου) καί τῆς ὀψιμότητος τοῦ Πάσχα 2011 (24 Ἀπριλίου) στά ἀναγνώσματα τῶν καθημερινῶν δημιουργήθηκαν κενά περισσότερα ἀπό κάθε ἄλλη περίπτωσι, ὅποτε γιά τήν κάλυψί τους χρειάζονταν προεόρτια καί μεθέορτα τῶν Φώτων ἀναγνώσματα ὄχι μόνον εὐαγγελικά ἀλλά καί ἀποστολικά. Ἀνεζήτησα καί βρῆκα κατάλληλα ἀναγνώσματα στά Τυπικά τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἄθω, καί κυρίως στό χφ. 372 (AZ/1) τῆς μονῆς Ἁγίου Παύλου. Συγκρίνοντας καί συνδυάζοντας τά ἀναγνώσματα αὐτά μέ τά ἤδη ὑπάρχοντα καί μέ ἐκεῖνα πού ὠριζε ὁ ἀείμνηστος Γ. Μπεκατῶρος, προέκυψαν ἐνδιαφέρουσες διαπιστώσεις, καί ἀπαρτίστηκε ἡ σύ-

ντομη μελέτη πού παρουσιάζω ἐδῶ γιά ἐνημέρωσι τῶν αἰδεσιμωτάτων ἐφημερίων καί τῶν εὐλαβῶν ἱεροφαιτῶν ἀλλά καί γιά πιθανή χρήση σέ ἀνάλογη περίπτωσι.

Πρῶτα παραθέτονται τά ἀναγνώσματα τοῦ Σαββάτου καί τῆς Κυριακῆς πρό τῶν Φώτων, τά ὁποῖα ἂν τυχόν δέν ἀναγνωσθοῦν γιά ὅποιονδήποτε λόγο, τότε χρησιμοποιοῦνται ὡς προεόρτια ἀναγνώσματα σέ κάποια καθημερινή, προτιμώμενα τῶν τυχόν ὑπαρχόντων. Ὡς προεόρτια ἤ μεθέορτα χρησιμεύουν ἐπίσης καί ὠρισμένα ἀπό τά ἀποστολευαγγέλια τῶν μεγάλων ὠρῶν τῆς παραμονῆς.

Προεόρτια ἀναγνώσματα τῶν Φώτων

Σάββατον πρό τῶν Φώτων. Ἀπόστ. μηνολογίου (Α΄ Τιμ. γ΄ 13-δ΄ 5). Εὐαγ. ὁμοίως (Μτθ. γ΄ 1-6).

Κυριακή πρό τῶν Φώτων. Ἀπόστ. μηνολογίου (Β΄ Τιμ. δ΄ 5-8). Εὐαγ. ὁμοίως (Μρ. α΄ 1-8).

2 Ἰανουαρίου. Ἀπόστ. Τετάρτης κα΄ ἑβδομ. ἐπιστολῶν (Κολασ. α΄ 18-23). Εὐαγ. Πέμπτης Διακαινησίμου (Ἰω. γ΄ 1-15).

Στόν Πραξαπόστολο ὑπάρχει ἀπόστολος γιά τήν 2α Ἰαν., ὁ ὁποῖος ἐσφαλμένως θεωρεῖται κατά Μπεκατῶρον προεόρτιος, διότι ὁμιλεῖ περὶ ἀαρωνικῆς ἱερωσύνης καί γιά ἀρχιερέα κατά τήν τάξιν Μελχισεδέκ· ἄρα εἶναι γιά τήν μνήμη τοῦ πάπα Σιλβέστρου καί ὄχι προεόρτιος.

3 Ἰανουαρίου. Ἀπόστ. Πέμπτης κ΄ ἑβδομ. ἐπιστολῶν (Φιλ. γ΄ 1-8). Εὐαγ. Τρίτης ι΄ ἑβδομ. Ματθαίου (Μθ. κα΄ 23-27).

4 Ἰανουαρίου. Ἀπόστ. Τετάρτης γ΄ ἑβδ. ἐπιστολῶν. (Ῥωμ. η΄ 8-13) [λέγεται τό β΄ ἡμισυ τῆς περικοπῆς (ἀπό Ῥωμ. η΄ 8) μέ τήν ἐξῆς ἀρχή· «Ἀδελφοί, οἱ ἐν σαρκί

ὄντες Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται», καί τάλουπά]. Εὐαγ. Δευτέρας Διακαινησίμου (Ἰω. α΄ 18-28).

Στόν Πραξαπόστολο ὀρίζεται ἡ περικοπή τῆς ι΄ Κυριακῆς ἐπιστολῶν «Ὁ Θεός ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξε», τήν ὁποῖα ὁ Μπεκατῶρος θεωρεῖ προεόρτιο. Εἶναι ὁμως σαφές ἐκ τοῦ περιεχομένου ὅτι ἀφορᾷ στήν σύναξη τῶν 70 μαθητῶν.

5 Ἰανουαρίου. Α΄ Ὡρας: Ἀπόστ. 29ης Αὐγ. (Πρξ. ιγ΄ 25-32). Εὐαγ. Μθ. γ΄ 1-6. – Γ΄ Ὡρας: Ἀπόστ. Παρασκευῆς ς΄ ἑβδ. Πράξεων (Πρξ. ιθ΄ 1-7). Εὐαγ. Κυριακῆς πρό Φώτων. – Ε΄ Ὡρας: Ἀπόστ. λειτουργίας Μεγ. Σαββάτου (Ῥω. ς΄ 3-11). Εὐαγ. ὄρθρου 6ης Ἰαν. (Μρ. α΄ 9-11). – Θ΄ Ὡρας: Ἀπόστ. ἑορτῆς (Τιτ. β΄ 11-14, γ΄ 4-7). Εὐαγ. Λκ. γ΄ 1-18. – Ἐσπερινοῦ: Ἀπόστ. Α΄ Κορ. θ΄ 19-27. Εὐαγ. τό τῆς Θ΄ Ὡρας. – Μεγ. Ἀγιασμοῦ: Ἀπόστ. Α΄ Κορ. ι΄ 1-4. Εὐαγ. τό τῆς Ε΄ Ὡρας.

Μεθέορτα ἀναγνώσματα τῶν Φώτων

7 Ἰανουαρίου. Ἀπόστ. Γ΄ Ὡρας. Εὐαγ. τοῦ Βαπτιστοῦ (Ἰω. α΄ 29-34).

Σάββατον μετὰ τά Φῶτα. Ἀπόστ. Κυριακῆς κζ΄ ἐπιστολῶν (Ἐφ. ς΄ 10-17). Εὐαγ. μηνολογίου (Μτθ. δ΄ 1-11).

Κυριακή μετὰ τά Φῶτα. Ἀπόστ. μηνολογίου (Ἐφεσ. δ΄ 7-13). Εὐαγ. ὁμοίως (Μτθ. δ΄ 12-17).

8 Ἰανουαρίου. Ἀπόστ. Γ΄ Ὡρας. Εὐαγ. Σαββάτου Διακαινησίμου (Ἰω. γ΄ 22-33).

9 Ἰανουαρίου. Ἀπόστ. Παρασκευῆς δ΄ ἑβδ. Πράξεων (Πρξ. ιθ΄ 1-7). Εὐαγγέλιον Δευτέρας ιβ΄ ἑβδ. Ματθαίου (Μρ. α΄ 9-15).

Τό ἀνωτέρω ἀποστολικό ἀνάγνωσμα ὠρίζε ὁ Μπεκατῶρος ὡς προεόρτιο. Γιά τίς 9 Ἰαν. ὁ Πραξαπόστολος ὀρίζει τήν πε-

ρικοπή τῆς 26ης Ὀκτωβρίου, τὴν ὁποία ἐσφαλμένως ὁ Μπεκατώρος θεωρεῖ μετέορτο, ἀφοῦ εἶναι σαφές ὅτι ἀφορᾷ στὸν μάρτυρα Πολύευκτο.

10 Ἰανουαρίου. Ἀπόστ. Τετάρτης ε΄ ἐβδ. Πράξεων (Πρξ. ιγ΄ 13-24). Εὐαγ. Δευτέρας α΄ ἐβδ. Λουκᾶ (Λκ. γ΄ 19-22).

Τὸ ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα κατὰ Γ. Μπεκατῶρον ἴσως ὅμως εἶναι καταλληλότερο ὡς προεόρτιο. Ὁ Πραξαπόστολος γιὰ τὶς 10 Ἰαν. ὀρίζει τὸν ἀπόστολο τῆς Κυρ. μετὰ τὰ Φῶτα, ἀλλὰ γιὰ τὴν μνήμη τοῦ ἱεράρχου καὶ ὄχι ὡς μετέορτο.

11 Ἰανουαρίου. Ἀπόστ. Κυριακῆς κέ΄ ἐπιστολῶν (Ἐφ. δ΄ 1-7). Εὐαγ. Τετάρτης α΄ ἐβδομ. Λουκᾶ (Λκ. δ΄ 1-15).

Γιὰ τὴν 11ῃ Ἰαν. ἓνα ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα ὀρίζει τὸ μηναιὸ καὶ δεῦτερο ὁ Πραξαπόστολος, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο εἶναι ὀσιακά.

12 Ἰανουαρίου. Ἀπόστ. Πέμπτης Διακαινησίμου (Πρξ. β΄ 38-43). Εὐαγ. μηνολογίου (Ἰω. ι΄ 39-42).

Ὁ Γ. Μπεκατώρος ὀρίζει τὸν ἀπόστολο τῆς Τετάρτης Γ΄ ἐβδ. Πράξεων. (Πρξ. ιη΄ 22-28), ὁ ὁποῖος εἶναι καταλληλότερος μᾶλλον ὡς προεόρτιος.

13 Ἰανουαρίου. Ἀπόστ. Πέμπτης λε΄ ἐβδ. ἐπιστολῶν (Α΄ Ἰω. δ΄ 20-ε΄ 20). Εὐαγ. Τετάρτης ια΄ ἐβδ. Λουκᾶ (Λκ. κ΄ 1-8).

14 Ἰανουαρίου. Ἀπόστ. Τρίτης λγ΄ ἐβδ. ἐπιστολῶν (Α΄ Πέτ. γ΄ 10-22). Εὐαγ. Σαββάτου ε΄ ἐβδ. Πάσχα. (Ἰω. ι΄ 27-38). Ὁ ἀπόστολος ὠρίστηκε προσφυῶς ἀπὸ τὸν Γ. Μπεκατῶρο. Τὸ Εὐαγγέλιον ὠρίζετο σέ χειρόγραφο ὡς μετέορτο τῆς 12ῆς Ἰαν. προφανῶς γιὰ τὴν φράση «ὃν ὁ Πατήρ ἡγίασε». Σημειωτέον ἐπίσης ὅτι τὰ ἀναγνώσματα πού ὀρίζονται συνήθως στὰ ἐκλογάδια γιὰ τὶς 14 Ἰαν. δέν εἶναι μετέορτα, ἀλλὰ εἰδικά γιὰ τὴν μνήμη τῶν ἐν Σινᾷ ὀσίων. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ ἀκολουθία τους μετατίθεται στίς 13 τοῦ μηνός, καὶ τὰ ἀναγνώσματα λέγονται τότε καὶ ὄχι στίς 14. Ἔτσι ὀρίζουν καὶ τὰ τυπικά τοῦ Ἀγίου Ὁρους.

«Ὁ ἀχώρητος παντί πῶς ἐχωρήθη ἐν γαστρὶ»

Ἄρχιμ. Κωνσταντίνου Χαραλαμπίδου,
Ἐφημερίου Ἱ.Ν. Ἀγ. Δημητρίου Παλαιοῦ Ψυχικοῦ Ἱ.Α.Α.

Η ΑΠΟΡΙΑ τοῦ ἱεροῦ ὑμνογράφου, διὰ τῆς ὁποίας ἄρχεται τό κάθισμα, τό ὁποῖο ψάλλεται κατά τόν ὄρθρο εἰς τήν ἐορτήν τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, εἶναι καί ἀπορία «τοῦ σύμπαντος κόσμου». Ἄκατανόητο εἰς τήν διάνοια τοῦ ἀνθρώπου, τό μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας, ἡ *Σάρκωσις*. Ὅμως, πραγματικότης σωτηρίας διὰ τόν ἄνθρωπον. Μόνον ὁ ἀνιστόρητος καί ὁ ἀνεπιστήμων εἶναι δυνατόν νά παραμείνη ψυχρός καί ἀδιάφορος πρό τοῦ μεγάλου τούτου γεγονότος. Καί εἶναι μέγα καί ἐπιφανές τό γεγονός, διότι εὐρίσκειται εἰς τό μεταίχμιον δύο κόσμων καί ἀποτελεῖ τέρμα καί ἀφετηρίαν. Ὁ ἕνας κόσμος, λαβυρινθώδης, ἀνικμος. Ὁ ἕτερος, φωτεινός, σωστικός, ἐγκαινιάσθη ὑπό τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Πολλές οἱ προφητεῖες εἰς τήν Π. Διαθήκην, οἱ ὁποῖες ἔθιγον τήν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου. «Παῖδιον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱός καί ἐδόθη ἡμῖν. Καί καλεῖται τό ὄνομα αὐτοῦ Μεγάλης βουλής Ἄγγελος, θαυμαστός Σύμβουλος, θεός ἰσχυρός, ἐξουσιαστής, Ἄρχων εἰρήνης, Πατήρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος» (Ἠς, θ' 6). Κατόπιν, ὁ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν Παῦλος θά εἶπη στήν πρός Γαλάτας ἐπιστολήν του «Ὅτε δέ ἦλθε τό πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεός τόν Υἱόν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπό νόμον, ἵνα

τούς ὑπό νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τήν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν» (Γαλ. 4, 4-5). Διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου λέγει ὁ ἱ. Χρυσόστομος, «οὐρανός ἀνεώχθη, πνεῦμα κατεπέμφθη, τά διεστῶτα ἠνώθη», τό σκότος ἐσβέσθη, φῶς ἔλαμψε... θάνατος λέλυται, παράδεισος ἠνέωκται, κατάρα ἠφάνισται». Ὁ περιπατῶν ἐπί πτερύγων ἀνέμων, καταδέχεται νά κατέλθῃ πρός τούς εὐτελεῖς καί νά παράσχῃ «ὑπέρ ἡμῶν τήν θείαν αὐτοῦ καρδίαν».

Ἦλθεν, «*ιάσασθαι τούς συντετριμμένους τῇ καρδίᾳ κηρύξαι αἰχμαλώτους ἄφρσιν καί τυφλοῖς ἀνάβλεψιν*» (Λουκ. 4, 18). Ὁ Εὐαγγελιστής τῆς ἀγάπης Ἰωάννης, περικλείει τό μέγα μήνυμα τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Ἰησοῦ εἰς τούς λόγους του, «ὁ λόγος σάρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» (Ἰωάν. 1, 14), οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τήν βάσιν τῆς θεολογίας. Πρό τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Θεοῦ-Λόγου στόν κόσμον, ἡ ἀνθρωπότης εὐρίσκετο εἰς κατάστασιν ὀδυνηράν καί ἐνοστάλγει ἐλευθερωτήν καί σωτήρα «... Ἐζήτει τόν λυτρωτήν ὁ αἰχμάλωτος τόν ἐλευθερωτήν ὁ ἐν τῷ ζυγῷ τῆς δουλείας κατεχόμενος», λέγει ὁ θεῖος πατήρ τῆς ἐκκλησίας Γρηγόριος ὁ Νύσσης.

Ἡ μεγίστη ἐορτή τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ θεοῦ Λόγου, ἀσφαλῶς καί πρέπει νά συνεγείρῃ κάθε ἀνθρώπινη καρδιά πού

ἔχει ὑποπέσει στήν ἀδράνειαν καί τήν φθοράν. Τό θεῖον βρέφος, «μετέσχε τοῦ ἡμετέρου φυράματος» διά νά ἀποδείξει στήν ἀνθρωπότητα, τήν μεγίστη εἰς ἕκτασιν καί βάθος θεία Ἀγάπη. Ὁ παντέλειος θεός, ὑποδέχεται ἐκ τοῦ κόσμου τούτου διά Σηλαίου καί φάτνης. Διά καρδίας ὅμως ἀνθρωπίνης, δέν ὑποδέχεται. Αὐτό τό τεράστιο σφάλμα διαπράττει ὁ ἄνθρωπος. Ὁ Θεός σαρκώνεται γιά νά τόν σώσει καί ἐκεῖνος δέν ἀποδέχεται τήν σωτήρια πρόσκλησιν. «Ἦλθεν ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν» καί οἱ ἄνθρωποι ἀδιαφόρησαν. «Ἦλθεν ἐν μήτρᾳ παρθενικῇ καί ταπεινούς ὕψωσεν» καί οἱ ἄνθρωποι ἐχλεύαζον. «Ἦλθεν ἐνδεδουλευμένος εὐπρέπειαν» καί οἱ ἄνθρωποι διε-

φθάρησαν περισσότερο. Ἐξῆλθεν «ἄνθος ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαί» καί ἡ θεία ὁσμή του δέν συνήγειρε τήν καρδίαν μας. «Τί σοί προσενέγκωμεν Χριστέ, ὅτι ὠφθης ἐπί γῆς ὡς ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς;» Μῖσος, παραφροσύνη, ἐκβιασμούς, πνευματική νέκρωση, σκληροκαρδίαν, πορνείαν, ἐξευτελισμόν ὑψηλῶν ἰδανικῶν. Προσέφερες μάννα καί ἔλαβες ὄξος. Προσέφερες ζωήν καί ἔλαβες θάνατον. Προσέφερες ἀγάπην καί ἔλαβες μῖσος. Πότε θά ἰδεῖ ἡ ἀνθρωπότης τόν Ἀστέρα τῆς Βηθλεέμ; Πότε θά ἀκούσῃ «τούς ἀγραυλοῦντας ποιμένας»; Πότε θά ψάλλῃ μετ' αὐτῶν τόν δοξολογικόν ὕμνον, «Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ καί ἐπί γῆς εἰρήνην ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία»;

Τό δράμα τοῦ Θεοῦ

Πρωτ. π. Δημητρίου Μπόκου,
Γ. Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Ἱ. Μ. Νικοπόλεως καί Πρεβέζης

ΤΟ ΧΙΟΝΙ στοιβαζόταν πυκνό ὄλο τό ἀπόγευμα ντύνοντας τήν ὀρεινή πο-λίχνη στά λευκά. Μά ὁ παγωμένος ἀέ-ρας σήμερα, παραμονή Χριστούγεννα, δέν τῆς χαριζόταν καθόλου. Τά Χρι-στούγεννα ἔρχονταν τυλιγμένα στήν ὁμορφιά.

Κοντοστάθηκε μπρός στήν κλειστή πόρτα. Τίναξε τό χιόνι ἀπό πάνω του, ξερόβηξε καί μπῆκε. Μέ τό ἀνοιγμα τῆς πόρτας τό χιόνι, σπρωγμένο ἀπ' τόν ἄνεμο, χύθηκε μέσα κι ἀνακάτεψε τήν πνιγηρή ἀτμόσφαιρα τοῦ καπηλειοῦ κά-νοντας ὄλους νά γυρίσουν τά κεφάλια τους. Μά αὐτός, χωρίς νά καλησπερίσει, χωρίς νά κοιτάξει κανένα, προχώρησε στή γωνιά του καί σωριάστηκε βαρῦς στήν ἄδεια καρέκλα. Τό γκαρσόνι, μέ τό πού τόν εἶδε, ἔτρεξε ἀμέσως μέ τό κα-ραφάκι καί τό ποτήρι στό χέρι στό τρα-πέζι του. Ὅλοι τόν ἤξεραν στή μικρή τους πόλη. Τό πικρό του δράμα τό μοι-ράζονταν ὄλοι σιωπηλά. Ἡ θλιβερή ζωή τοῦ μπάρμπα-Κοσμᾶ ἦταν μέρος τῆς καθημερινῆς τους ἔγνοιας. Ὁ προκομ-μένος του ἦταν φευγάτος ἀπό χρόνια. Εἶχε δηλώσει ὅτι δέν θέλει καμμιά ἐπι-κοινωνία. Ἦθελε νά ἔναι ἐλεύθερος. Χωρίς δεσμεύσεις. Ὁ γέρος πικράθηκε βαθιά. Τοῦ μῆνυσε πώς τό σπίτι του θά ἔταν πάντα ἀνοιχτό. Νά τόν περιμένει.

Κι ἀπό τότε ἡ ζωή του ἔγινε ὄλη ἓνα δά-κρυ, πού ἀπ' τά μάτια του ἔσταζε ἀδιά-κοπα στήν καρδιά. Δέν ἔλεγε σέ κανέναν τόν πόνο του. Μά ὄλοι τόν γνώριζαν. Κάθε μέρα κατέβαινε στό σταθμό. Τήν ὥρα τῆς ἀφιξης αὐτός ἦταν πάντα ἐκεῖ. Τό σφύριγμα τοῦ τραίνου ἀνατάραζε μέσα του τρελλά τήν ἐλπίδα. Κάθε μέρα τά τραῖνα ἔρχονταν καί ἔφευγαν σφυρί-ζοντας δυνατά στόν ἀέρα. Κι αὐτός πε-ρίμενε..., περίμενε... Καί πιό πολύ τίς μέρες τίς καλές πού ὄλοι χαίρονται, σάν σήμερα. Τότε δυνάμωνε ἡ ἀπαντοχή του, δυνάμωνε ἡ ἐλπίδα του, δυνάμωνε ὁ πόνος. Κι ἀπόψε ὄλοι ἤξεραν πώς ἀπό ἔκει ἔρχόταν πάλι. Διπλά πικραμένος, διπλά ἀπελπισμένος. Γιά μία φορά ἀκόμα θά κάμει μόνος του Χριστούγεν-να.

Ἡ νύχτα προχώρησε. Τό καπηλειό ἄδειαζε, μία καί ὄλοι βιαζόντουσαν νά γυρίσουν στά σπίτια τους γιά τή μεγάλη γιορτή. Ἔφυγε τελευταῖος. Μά ἀντί νά ἀνηφορίσει γιά τό σπίτι του, τά βήματά του κατηφόρισαν ἀνεξήγητα ὡς τό σταθμό. Γιατί πήγαινε ἐκεῖ; Οὔτε πού καταλάβαινε. Οἱ ἀποβάθρες ἔρημες. Κανένα ζωντανό πλάσμα δέν κουνιόταν ἐδῶ. Τό τελευταῖο τραῖνο εἶχε σφυρίξει ἐδῶ καί ὄρες. Κάθισε σ' ἓνα παγκάκι. Τό ὑπόστεγο τόν προστάτευε ἀπ' τό

χιόνι, μά ὄχι κι ἀπ' τόν ἄνεμο καί τό κρύο. Τυλίχτηκε στό χοντρό του παλτό. Ὁ βαθύς πόνος τοῦ ἔσχιζε τήν καρδιά. Ὡσπου ἀκούστηκαν κάποια βήματα δίπλα του. Ὁ παπᾶς κατέβαινε γιά τή νυχτερινή γιορτινὴ Λειτουργία. Τόν εἶδε καί ἀπορημένους πλησίασε.

-Μπάρμπα-Κοσμᾶ, τέτοια ὥρα τί κάνεις ἐδῶ; Ἐλα στή Λειτουργία ἀπόψε, συνέχισε ὁ παπᾶς. Ἐτσι, νά γλυκαθεῖ λιγάκι ἡ ψυχὴ σου, μέρα πού εἶναι.

-Τράβα τό δρόμο σου, παπᾶ. Ἄσε με στό χάλι μου, εἶπε ἀνόρεχτα.

Ὁ παπᾶς ἐπέμεινε. Μά ὁ γέρος ἔχασε τήν ὑπομονή του.

-Φύγε, παπᾶ. Τά ἴπαμε καί τά ξανάπαμε αὐτά. Ὁ Θεός σου δέν ὑπάρχει γιά μένα. Μή μέ κεντρίζεις περισσότερο, μέρα πού εἶναι. Τράβα στή δουλειά σου, τό καλό πού σοῦ θέλω.

-Καλά λοιπόν, φεύγω. Μά ἡ πόρτα θά ἴναι ἀνοιχτή, ὅποτε κι ἂν θελήσεις.

Ὁ παπᾶς ἔφυγε καί ὁ γέρος ἔγειρε ἀποκαμωμένος στό παγκάκι. Ὁλόμαυρη ἡ παγωμένη νύχτα γύρω του. Θανατερό τό κρύο σκοτάδι μέσα του. Ὁ κόσμος ὅλος, ἔξω καί μέσα του, ἕνας τάφος. Ἐρημος, κρύος, σκοτεινός. Ἐνοιωσε τήν ἀπόλυτη μοναξιά. Βίωσε τήν πλέρια δυστυχία. Βούλιαξε στήν ἔσχατη ἀπόγνωση.

-Γιέ μου! βόγκηξε δυνατά καί σωριάστηκε σάν τό κουβάρι.

Ὁ ἄνεμος μούγκρισε δυνατά καί ξανάφερε σ' αὐτιά του ὀλόιδια τή φωνή του.

-Γιέ μου!

Τήν πῆγε μακριά καί τήν ξανάφερε. Καί βάλθηκε νά κάνει τό ἴδιο ξανά καί ξανά, λές καί τόν εὐχαριστοῦσε νά μαστιγώνει ἀλύπητα τ' αὐτιά καί τήν καρ-

διά τοῦ γέρου. Μά ὄχι! Κάποιος φαίνεται νά τοῦ μιλάει πραγματικά. Ἀκούει ξεκάθαρα μεσ' στοῦ ἀνέμου τή βοή ὄχι τή δική του, μιὰ παράξενη φωνή.

-Γιέ μου!

-Ποιός εἶναι; ἀναρωτήθηκε. Μήπως ὄνειρευόταν;

Ποιός θά μπορούσε νά τόν φωνάζει γιό του; Ἐστρεψε τά κουρασμένα του βλέφαρα δῶθε-κεῖθε. Μεσ' στή θολούρα τοῦ μυαλοῦ του καί τῆς νύχτας ἀγνάντεψε μία ἀνάερη μορφή, πού ἔσβηνε καί φαινόταν σάν τίς νιφάδες τοῦ χιονιοῦ, πού χόρευαν στόν ἀέρα. Ἡ ἀπόκοσμη φωνή δέν ἔπαυε νά ἀντηχεῖ σάν χὰδι ἀπαλό στ' αὐτιά του. Μά τά θαμπά του μάτια δέν μπορούσαν ν' ἀντικρύσουν καθαρά τή μορφή πού ὄλο ἐρχόταν κι ἔφευγε ἀπό μπροστά του. Τοῦ φάνηκε ἀρχικά σά νά ἴταν τό πρόσωπο τοῦ συχωρεμένου του πατέρα. Μετά τοῦ φάνταζε σάν τή μορφή τοῦ παπᾶ πού τοῦ μίλησε ωριότερα. Μά τέλος ὄλα ξεκαθάρισαν. Μπροστά του ἔλαμψε ὀλοκάθαρα τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ τό πρόσωπο, γλυκύτατο καί ὀλοφώτεινο.

-Πέθανα φαίνεται, σκέφτηκε. Βρίσκομαι σ' ἄλλο κόσμο πιά!

-Ὁλόκληρη ζωὴ σέ περιμένω, γιέ μου. Γιατί δέν ἔρχεσαι κοντά μου; ἀκούστηκε ζεστή ἡ θεικὴ φωνή.

Ὁ γέρος τά χρειάστηκε.

-Κοντά σου ἐγώ; Μά πῶς νά ῥθῶ; Διάλεξα τήν ἐλευθερία μου ἀπό σένα. Πῶς νά ξαναγυρίσω τώρα; Καί πῶς μαζί σου νά λογαριαστῶ;

-Ἐσύ γι' αὐτό ποθεῖς νά ῥθει κοντά σου τό παιδί σου; Γιά νά σοῦ δώσει λογαριασμό;

-Καί βέβαια ὄχι! Ἄς ἦτανε μονάχα νά γυρίσει.

-Αυτό συμβαίνει και σέ μένα. Μπορείς νά μέ περιφρονείς, νά μ' ἀγνοήσεις. Μά τό δικαίωμα νά σ' ἀγαπῶ μπορεῖς νά μου τό πάρεις; Σέ καρτερῶ, θαρρεῖς, γιά νά βγάλω τό ἄχτι μου; Κοντά μου σέ καλῶ, γιατί σέ λαχταρῶ, γιέ μου. Μόνο γι' αὐτό. Ὁ πόνος μου εἶναι βαθύς, ὅσο σέ ξένα, μακρινά ἀπό μένα, μονοπάτια περπατᾷς. Πικρό τό δάκρυ μου πίσω ἀπ' τό κάθε βῆμα σου σταλάζει. Ὁλόκληρη ζωή κλαίω γιά σένα. Ἐσύ τουλάχιστον μπορεῖς νά καταλάβεις τί σημαίνει αὐτό. Ὅ,τι περνᾷς ἐσύ ἀπό τό γιό σου, περνῶ ἀπό σένα καί ἐγώ. Καί σκέψου ἀκόμα, πώς ἐσύ πονᾷς γιά ἕνα σου παιδί μονάχα, μά ἐγώ γιά ἀναρίθμητα.

Σά νά ἔπεναν λέπια ἀπό τά μάτια του, σά νά σκορπίστηκε ὀμίχλη ἀπ' τό μυαλό του, ξαφνικά κατάλαβε. Συνειδητοποίησε τό δράμα τοῦ Θεοῦ. Τόν ἀσίγαστο πόνο Του γιά τά παιδιά Του. Τήν ἀπροσμέτρητη λαχτάρα Του νά τά μαζέψει ὅλα γύρω Του, στό πατρικό τους σπίτι. Γιά πρώτη φορά ἔνοιωσε πατέρα του Αὐτόν, πού ὡς τότε ἔβλεπε σάν ἀνελέητο ἀφεντικό. Ἡ ἐμπειρία τόν συντάραξε.

-Σέ νοιώθω, Θεέ μου, πράγματι, μουρμούρισε. Πατέρας εἶμαι κι ἐγώ, φαντάζομαι τόν πόνο σου. Μά δέν σέ γνώριζα πρῖν. Πρώτη φορά σέ ἀνταμώνω καί μένω ἐκστατικός. Ἡ θεϊκή μορφή ἀχτινοβολοῦσε κύματα ζεστασιάς κι ἀγάπης πού τύλιγαν τό γέρικο κορμί σέ μία ὀλοθερμη ἀγκαλιά. Ἡ καρδιά του ζεστάθηκε. Δέν ἔνοιωθε καθόλου παγωνιά.

-Ἐλα στό σπίτι μου καί ἐκεῖ δέν θά σοῦ λείψει τίποτα, εἶπε κι ἄρχισε ἡ θεϊκή μορφή νά χάνεται.

Μά σύγκαιρα ὁ ἀέρας γέμισε ἀπό τό γλυκό ἦχο τῆς καμπάνας πού σήμαινε Χριστούγεννα. Ὁ γέρος ἀνασάλεψε ξυπνώντας ἀπ' τό μαγευτικό του ὄνειρο. Μά ἦταν ἀλήθεια ὄνειρο; Κι ὅμως δέν ἔνοιωθε τό κρύο πιά. Καί ἡ καρδιά του πέταγε σάν τοῦ μικροῦ παιδιοῦ.

Σηκώθηκε γρήγορα. Τά πόδια του ἀνάλαφρα τόν ἔφεραν στήν ἐκκλησιά. Ἦταν μισογεμάτη κιόλας. Χρόνια εἶχε νά δρασκελίσει τό κατώφλι τῆς. Ἐπίασε μία γωνιά. Τό βλέμμα του πλανήθηκε ἕνα γῦρο. Ἡ καρδιά του ἀναγαλλίασε. Σάν τότε πού ἔτρεχε παιδί στήν ἀγκαλιά τῆς μάνας, τοῦ πατέρα του. Στή ζεστασιά τοῦ πατρικοῦ σπιτιοῦ του.

Μά ἐκεῖ στό πλάι του, παραμπροστά, στή δεξιά κολόνα ἀκουμπισμένος, ἕνας γεροδεμένος ἄντρας, ὦρα τώρα, τόν παρατηροῦσε ἐπίμονα. Κάποια στιγμή ἦρθε καί στάθηκε κοντά του. Τόν ἀγγιξε ἀπαλά. Ὁ μπάρμπα-Κοσμᾶς γύρισε παραξενεμένος. Κοιτάχτηκαν λίγες στιγμές ἀκίνητοι. Καί ξαφνικά ...;

-Πατέρα!

-Γιέ μου!

Ἀγκαλιάστηκαν σφιχτά. Σηκώθηκε σούσουρο τριγύρω, ὁ παπᾶς πρόβαλε ἀπορημένος τό κεφάλι ἀπ' τήν Ὠραία Πύλη, ἡ ψαλμωδία σχεδόν σταμάτησε.

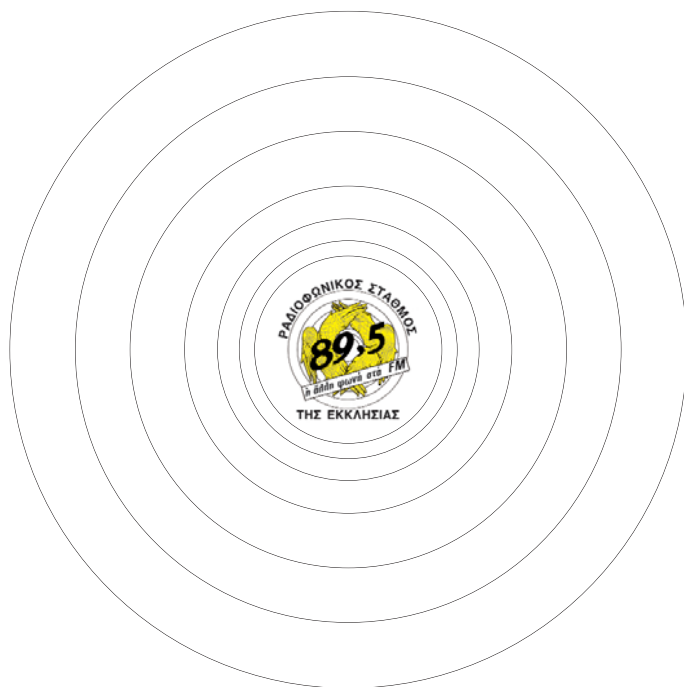
-Σ' ἔψαχνα, πατέρα, στό σπίτι. Ποῦ ἦσουν; ρωτοῦσε χαμηλόφωνα ὁ γιός.

Μά ἡ φωνή τοῦ εὐτυχημένου γεράκου εἶχε πνιγεῖ μεσ' στούς λυγμούς του. Τά μάτια του, θολά ἀπ' τά δάκρυα, ἀναζήτησαν τή θεϊκή μορφή στήν εἰκόνα τοῦ τέμπλου.

-Θέ μου, δέν πρόλαβα νά ῥθῶ στό σπίτι σου, κι ὅλα τά βρῆκα.

Είδοποίηση για τούς παραλήπτες τοῦ περιοδικοῦ «Ἐφημέριος»

Ἐνημερώνουμε τούς κληρικούς ἀναγνώστες τοῦ «Ἐφημερίου» ὅτι λόγω τοῦ τριπλασιασμοῦ τῆς ἀξίας τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν καί τῆς εὐρύτερης δυσμενοῦς οικονομικῆς καταστάσεως, τά Ἐκκλησιαστικά Περιοδικά ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ καί ΕΚΚΛΗΣΙΑ, μέ ἀπόφαση τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τό παρόν δέν θά ἀποστέλλονται μέ τά Ἑλληνικά Ταχυδρομεῖα στήν διεύθυνσή σας, ἀλλά στίς κατά τόπους Ἱερές Μητροπόλεις, προκειμένου νά διανέμονται κατά τίς Ἱερατικές Συνάξεις στούς δικαιούχους Ἐφημερίου.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
Αριθμός Άδειας
10

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1856/2004 Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 01 2355

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Ίω. Γενναδίου 14 115-21 Άθήναι
Τηλ. 210-72.72.253. Fax: 210-72.72.251
ISSN 1105-7203